

Leopold
Suhodolčan

Polifemovo oko (Odlomek iz romana)

Otroci so skoro ponoreli od veselja, ko sem jim rekla: »Danes pa gremo čisto zares v živalski vrt.« Kdo ve, kako dolgo sem jim to že obljubljala, tako da nazadnje še sama sebi nisem več verjela, če bomo res kdaj šli. Moja odločitev jih je resnično vzradostila, tako srečni so poskakovali okrog mene, da sem se počutila »kot kakšna odposlanica iz čudežnega sveta«. Ko pa smo se nato peljali v avtobusu, so v pričako-

vanju skoroda utihnili in se z velikimi očmi zazrli skoz okna. Andrejka se je privila k meni in mi stiskala roko, začutila sem, kako jih drhtijo prsti. Nisem se mogla odreči njenim nežnostim, čeprav sem se počutila nekoliko nelagodno. Doživljala sem nekaj, kar nikakor nisem mogla povezati s svojim daljnim spominom, v mojem otroštvu je zevala rana, ki ni imela nobenega sporočila. Potem se je sklonil k meni Janko in neučakano vprašal: »Je še daleč?« V nasmehu sem odkimala in rekla: »Še en ovinek in bomo tam.« Še sem mislila na Janka, ki je bil eden od Grabnerjevih otrok. Grabnerjeva sta več kot deset let čakala na otroka, potem pa je Grabner nenadoma začel sejati otroke drugod in so kar prihajali na svet pri različnih ženskah, dokler ga nekega dne niso našli mrtvega. In mrtev se je tako čudno smehljaj, da bodo še dolgo lahko ugibali, je bila prostovoljna smrt ali le nesreča. Razširile pa so se tudi že govorice, da ga je zastrepila žena, pri tem ko so se drugi priduševali, da so ga sporazumno spravile na drugi svet ženske, ki jim je zaplodil otroke. Pobožala sem fanta in videla Grabnerja, kako se skrivnostno smehlja.

Ko smo potem v živalskem vrtu stopali od kletke do kletke, so se mi zdele živali zmerom bolj utrujene in naveličane. Bilo mi je celo, ko da z otroki le listamo po obrabljeni slikanici o živalih. Tako sem se že zbala, da bom tudi sama postala neprevidna in bo kateri od otrok razigrano potisnil roko predaleč v kletko. Trudila sem se, da bi ne pobegnili moji nepozornosti. Pohitela sem za Andrejko, ki je kar sama stekla proti levji kletki. Začudeno me je pogledala, ko da je pozabila, da je z mano.

»Andrejka, rekli smo, da bomo hodili skupaj. Kam tečeš?«

»K levu . . . Zdaj se je prebudil, potem pa bo spet zaspal.«

Najbrž nisem prepoznala vseh odtenkov, ki so takrat sijali na njenem obrazu. Čutila pa sem, da bi sprejela od nje vse, kar bi bilo vsaj malo podobno presenečenju. Že od zadnjega srečanja s Pavlom sem živela, ko da na tem svetu nimam več kaj urejati. Vse bolj sem sprejemala vsako njegovo kretnjo in sem si jo zaželela znova ob najbolj neumnih trenutkih. Laskalo mi je vse, kar mi je rekel, četudi je bilo na videz še tako vsakdanje. Čutila sem, da me je končno videl na svojem telesu tudi kot žensko. Nobene laži nisem našla, ki bi mu je ne priznala, ko me je prepolovil na dvoje. Bila sem srečna, da ob večerih nisem mogla takoj zaspati, čeprav v tistih urah nisem mislila na nič posebnega.

A dogajalo se je nekaj čudnega z mano. Spoznavala sem, da me je postalo strah, da se Pavei ne bi sprijaznil z večnimi svidenji in slovesi. A če sem ga videla, da pristaja nanje, sem se nenadoma morala sama otepati s to mislijo. Lahko bi se spreobrnilo tudi tako, da bo navsezadnje prihajal k meni le še zaradi spremembe, da bi si pregнал puščobo enakih dni v tednu. Slišala sem se, kako si že tretjič ali petič ponavljam: moški, ki se zaradi ženske ne požene čez vse ovire, je v resnici nima zares rad. Kar sprejetelo me je, ko sem se v zadnji noči prebudila in sem si zaželela, da bi se zame pognal v smrt, in se mi je potem telo še dolgo premetavalo v bolečih krčih. Toda z dnem je splahnela tudi ta moja nora misel, telo se mi je umirilo in svetlobe so pometle, kar ni bilo mojega v sanjah. V meni je vendarle ostal grenak občutek, da ne delam prav, Pavla zvačljam v neko neživljenjsko past, ne znam več živeti kot druge ženske, ne prenašam moških, ki si priznavajo le svojo svobodo. In tudi sama sebi postajam izmišljena oseba, ki v vodi diha s pljuči in v zraku s škrkami.

Sama nisem vedela, kdaj smo prišli do obzidja, naslonili smo se nanj, nato pa v globini odkrili medvede. Najmočnejši in največji med njimi se je tik pod nami naveličano postavil na noge in kot razvajen otrok prosjačil za slaščice. Z obema rokama sem vlekla otroke, če so se preveč dvignili nad obzidje.

»Medved ima že čisto zguljen kožuh,« je ugotavljal Janko.

Najbolj razigrani so bili otroci, ko smo šli mimo kletk za opice. Na ves glas so se smejali, če je opica samo odvrгла bananin olupek. Tudi sama sem si nenadoma zaželela, da bi se razveselila čisto preprostih stvari, neumne opičje kretnje, morebiti bi bila potrebna čisto neznatna spodbuda. Čeprav sem lahko v vsakem trenutku mislila na Pavla in me je to celo ohranjalo v nekakšni zanesenosti, mi je tistega dne nekaj merilo spomin, kar si še nisem znala razložiti. Vztrepetala sem, ko se je zadržal pav in mi njegov glas ni več usahnil iz ušes. Še zmerom sem bila vesela izleta z otroki, hkrati pa sem prav zaradi njih zgubljala sanje zadnjih dni. Za trenutek me je celo prijela groza, da bom otrpnila, preden se bo v meni odtajal najtežji spomin.

Mimo številnih ptičjih kletk smo se pomikali dosti hitreje. Otroci so sicer z zanimanjem gledali ptice in vse njihove bližnje in daljnje sorodnike,

vendar so bili z mislimi še zmerom pri velikih živalih. Tako sem bila še vesela, ko se nam je pri bifeju pretrgala pot in sem vse povabila na limonado in coca colo. Ko sem jih gledala, kako se nalivajo s pijačo in se glasno skušajo, katera je boljša, sem pomislila, kako dolgo jim bo ostal izlet v spominu. Šele ko sem poravnala račun za pijačo in sedla, sem začutila, da sem utrujena.

Vseeno smo se domov odpravili peš. Otroci so stekli pred mano po gozdni poti, ki se je najprej polagoma vzpenjala. Nisem se trudila, da bi jih dohajala, sami so se spet vračali k meni. Na vrhu hriba sem sedla v travo in sem že čez nekaj trenutkov pozabila, da se otroci lovijo okrog mene. Na njihovo navzočnost me je spomnila Andrejka, ki je kdaj pa kdaj zadihana pritekla k meni, me prijala za roko ali pa mi roko samo položila na rame, nato pa se spet zapodila k drugim.

Gledala sem po hribu, ki ga je vse do ravnine obraslo redko drevje in so se za njim začenjale mestne hiše. Čudno, kako mi je šele tedaj začela prihajati v zavest naša pot po živalskem vrtu, se je res tako vijugala sem in tja, razločno sem slišala tudi glasno cvrkutanje ujetih ptic. Zalotila sem se, kako se v meni kletke razvrščajo v drugačen vrstni red. Medved je poplesaval v krogu in opica je krčevito udarjala po železnih palicah, tako da sta me skoro pripravila do tega, da bi si ju zamišljala na nekem drugem mestu.

Morebiti bi moj otrok še malo ne bil podoben Andrejki, sem pomislila, čeprav si ga nisem več znala zamišljati drugače. Vsako leto sem si morala sposojati več in več podrobnosti z otroških obrazov, ki sem jih imela ob sebi, le tako sem si ga še ohranjala v podobi, ki je v resnici nikoli nisem poznala. V prvem letu sem ga še lahko v sanjah razkazovala Mateju in mu smeje govorila, »glej, saj ima čisto tvoje oči. Matej mi ni nikoli takoj odgovoril, a me je prebujal sredi noči in sem ga razločno slišala, kako je rekel, »kako mi ne bi bila podobna, če je moja hči.« In potem je izgovoril še sto in sto ljubeznivih besed, ki pa si jih že v naslednjih trenutkih nisem znala več ponoviti in sem si morala sama izmišljati podobne besede, če sem si hotela ohraniti še kaj semen za nove sanje.

Matej je že imel prijateljico, ko sva se spoznala, čeprav je pozneje večkrat zatrjeval, »Karla mi je samo kdaj kaj zašila in mi pospravila ter prinašala pozdrave od doma.« Seveda sem se sprva temu le smehljala in se obnašala, ko da me to samo na moč zabava, saj sem takrat Mateja opazila le, kadar ob večerih nikakor nisem želela ostati sama doma. Povabila pa sem tudi njegovo prijateljico in sem bila le še bolj nagajiva, ko sem odkrila, da mu to ni bilo preveč po volji. Nekega večera je prav zaradi tega klatil take neumnosti, da sva se mu obe samo še smejali. Ostala sem muhasta še potem, ko je vztrajno iskal možnost, kako bi se srečala brez Karle. Privoščila sem si celo to nagajivost in mu obljubila, da pridem, potem pa sem zares pozabila na obljubo.

Kmalu pa sem začela spoznavati, da je bilo moje sprenevedanje na trhljih nogah. Vse večkrat sem se zalotila, da mislim nanj že od prvega srečanja in da se spominjam celo nekaterih podrobnosti iz prvih dni

poznanstva z njim. Tudi ko sem nekega dne vprašala Karlo, »povej, ga imaš rada,« sem v resnici že iskala potrditev zase. Karla ni odgovorila nič določenega, ko da mi v svoji duši že ne zaupa več. Začeli sva se izogibati, ko da vsa obe zaslutili, da je prišel čas najinega dokončnega obračuna. Ob vse bolj redkih srečanjih sva se obnašali, ko da je eni in drugi kdo umrl, imel je bolezen, ki je tudi zdravniki še niso poznali, in je najbolje, da se taka bolezen še sploh ne omenja naglas.

Tedaj pa se je pokazalo, da se je Matej umaknil, morebiti je zaslutil najino tiho medsebojno razvezo. Ko da je posebej pazil, da se z njim nisem srečevala na samem. Njegovo obnašanje me je skoro spravilo v obup, govorila sem si, tega mu nikoži v življenju ne bom odpustila. Tako je že kazalo, da sva se spoznala le za bežno srečanje, preklicala sva skupno oporoko, preden sva zapisala vanjo en sam podatek. Že dolgo nisem preživljala tako pustih dni, praskala sem že z nohti po doživetjih, ki se jih bom zmerom rada spominjala. Nekega dolgega večera me je ceo prijelo, da bi pustila delo in se odpeljala domov in po dolgem času spet objela svoje razočarane starše.

Zato pa so bili potem pravo razkošje dnevi, ki sva jih doživljala v naslednjih mesecih. Lahko bi rekla, da sva se srečala »tako rekoč po naključju«, v ulici pred mojim stanovanjem. Tako sva si vsaj naglas govorila, čeprav sem si v tih želji ponavljala, večkrat je že skrivoma zašel v mojo ulico, le da tega zdaj noče priznati. Tudi iz mojih ust ne bo nikoži zvedel, da sem hodila po njegovi ulici, čeprav je bila to dosti daljša pot do mojega stanovanja. Le nekoč se je pošalil, kako je nekoč v sanjah prodajal v moji ulici časnike, glasno jih je ponujal in čakal, kdaj se bo odprlo moje okno.

Najino zблиževanje je bilo podobno ognju, ki se z drobno iskro vžge sredi poletne trave, nato pa zašumi po travniku v vse širine in ga ni mogoče ustaviti prej, dokler ne zadene ob široko reko. Imela sva toliko vprašanj drug za drugega, a sva si pravzaprav utegnila odgovarjati le z vzdihom in s pritajenimi kriki. Tudi ko sem najbolj čutila njegovo bližino in sem verjela njegovemu telesu, sem se bala slovesa. Nikoli pa nisem čutila nevarnosti; ki bi nama lahko prinesla žalost ali razočaranje.

Drug drugemu sva očitala, če je kdo od naju zapravlil že najmanjšo priložnost, ko bi bila lahko skupaj. Matej je delal v tovarni avtomobilov in me je velikokrat spraševal, če naj opusti nadure, da bi se večkrat videla in bi bili najini večeri daljši. Ko mu nisem takoj odgovorila, je rekel. »Vidim, da bi ti bilo bolj prav, če jih ne bi delal.« Ko sva se znova srečala in mi je povedal, da bo odslej opravljal le svoje redne ure, sem se našobila in dejala. »Nisi naredil prav. Takoj jutri naj bo spet kot prej.« Osuplo me je pogledal, nato pa tiho vprašal. »Ali to pomeni, da ne želiš biti več z mano?« V sproščenem nasmehu sem mu odkimavala in mu šepetala v uho. »Zelo te imam rada. Toda vem, kako si želiš z zaslužkom čimprej spet domov.«

Vse bolj sem spoznavala njegovo največjo željo. Bil je eden tistih delavcev, ki so prišli na delo v Nemčijo, da bi v najkrajšem času zaslužili kar največ denarja in se nato vrnili domov. Mateja je na očetovi zemlji že

čakala gradbena parcela. Že po ovojnica sem prepoznala pisma, ki mu jih je tudi po dvakrat na mesec pisal oče. Šele čez čas sem zvedela, da je ob sobotah in nedeljah hodil pomagat v neko krčmo, katere lastnik je bil znanec iz njegovega kraja. Ko sva se spoznala, je to delo opustil, kar sem takrat sprejela kot njegovo veliko žrtev.

Priznam, da je sprva tudi mene ogrelo njegovo veliko hrepenenje, da se čimprej vrne, si zgradi hišo, se oženi, nato pa preživlja svoje življenje z delom v bližnji tovarni, popoldne pa na domačem vrtu. Takega hrepenenja do poznanstva z njim še nisem poznala. Že sem se videla, kako se peljem po domači pokrajini, stopam kot nevesta čez prag nove hiše, kako gospodinjim, delam na vrtu, klepetam s sosedami, se peljem z njim in otrokom na nedeljski izlet. Še na to nisem več pomislila, da bi si v eni od sob uredila svojo delavnico, v kateri bi še naprej ukrojila to ali ono ali pa bi si omislila celo svoj butik, »v katerem bi kmalu zaslužila veliko denarja«, kot mi je rekel Matej.

Morebiti sem Mateju to živo željo celo kdaj omenila ali pa si je mojo ljubezen kratko malo razlagal tudi tako, da si želim odslej le še, da bi se čimprej vrnila. Ne rečem, da nisem bila v tistih dneh srečna, morebiti bolj kot kadar koli v življenju. Matej je uganil skoro vsako mojo željo, preden sem jo izgovorila, a tega pravzaprav nikoli ni pokazal. Četudi sem vse bolj čutila, kako se je navezal name, »kako mi daje vse, kar more.« se sama v nekaterih trenutkih še zmerom nisem prav znašla v njem. Kar je kazal na obrazu, še ni bilo rečeno, da je bilo tako tudi v njegovi duši, četudi mi kaj zares ni mogel skriti, vsaj za dolgo ne, saj je bil eden tistih, ki »jim je obraz kot ogledalo«. A kot sem že rekla, sem morala marsikaj v njem razgresti sama, kar pa sem imela prej za mikavnost in ne kot nepotreben napor. Do srečanja z Matejem sem v moških videla veliko več sebičnosti. Tudi ob najbolj neznatni stvari je najprej pomislil name.

Čeprav sem ga imela še zmerom rada, se je v meni vse pogosteje oglašala slutnja, da ne bom mogla z njim pod njegovo Mirno goro. Ko da sem se vendarle videla v hipnih sanjah in sem kot nevesta stopala čez prag nove hiše, nato pa živela v njej, pospravljala in z obedom čakala na Mateja, ki se je vračal z dela v bližnji tovarni. Začela sem preživljati strašne dneve razdvojenosti. Vedela sem, da bom do bolečine sama, če bom morala živeti brez njega, in da bom z razumom sedemkrat preklela svoj umik, hkrati pa sem se s čuti že spraševala, če bom srečna, ko se bom znašla v urejenem vsakdanjem življenju in se nikoli več ne bom mogla odločiti čisto po svoje in če si ne bom mogla izpolniti tudi svoje najbolj nenavadne želje. Z leti sem sicer spoznavala, da je za kakršno koli skupno življenje »treba delati kompromise«, se odpovedati svojemu dopoldnevu, da potem pridobiš še popoldan. Vendar so mi taka spoznanja načela le še kožo povrhnjico. Čedalje manj se mi je zdelo potrebno, da si moram vsako stvar razložiti do kraja. V razlagah »čistih človekovih odločitev« sem videla le neumno zapravljanje časa. Matej pa je živel le še za svoje življenje, v katerem jaz nikakor ne bi smela več manjkati. Postajal je celo vse bolj ljubosumen, že je spraševal za vsak moj korak in mi oponašal, če sem

kdaj preveč prijazno spregovorila z znancem. A morebiti mi je prav to pomagalo v razdvojenosti.

Bilo je že dosti prti koncu šestega meseca, odkar sva se poblize spoznala, ko so mi prišli povedat, da je mrtev. Njegovo smrt so lahko pojasnili brez težav in po vseh predpisih. Potem ko se je vračal z dela v tovarni, je neprevidno prečkal ulico in ga je do smrti podrl avto. »Zelo neumna in vsakdanja nesreča,« so govorili njegovi znanci. V meni pa njegova smrt še danes ni do kraja pojasnjena, posebej ne zaradi besed, ki mi jih je povedal Jelen, ki je šel takrat z njim, »kar rinil je čez cesto, čeprav sem na ves glas klical za njim, avto, avto.« Obtoževala sem se in še danes te obtožbe ne morem povsem zavreči, da je Matej iz mojega obnašanja ali kakšne moje besede zaslužil, da si v resnici ne želim z njim pod njegovo Mirno goro. Bil je moški, ki sicer »spregleda žensko do maternice«, a ne zna tega razložiti ne sebi in ne ženski. Morebiti res ni želel namerno v smrt, a je v tistih dneh hodil okrog kot pijanec in ni pazil nase. Šele potem sem se spomnila, kako sem mu v zadnjem mesecu večkrat ob slovesu rekla, naj pazi nase, posebej pri delu v tovarni, »na tvojem delovnem mestu se je zgodilo že več nesreč,« sem mu govorila, a se mi je le čudno nasmehnil, da nisem vedela, je vzel moje opozorilo zares ali ne.

Preživljala sem strašne dni, vlekli so se mi kot brezkončna leta. Skušala sem se reševati, da je bila njegova smrt res le huda neprevidnost, ki jo je moral plačati z življenjem. A tudi svojih opozoril, ki so se mi porodila iz slutenj, nisem želela jemati kot opravičilo. Kot zgubljena sem tavalala iz dnevov v noči in samota je še enkrat huje legla name. Nenadoma sem si na novo začela zamišljati dneve, ki so me čakali z Matejem, in zazdeli so se mi veliko bolj privlačni kot kdaj prej, čeprav so bili zdaj že nedosegljivi. Toda v tistem trenutku, ko so postali cilj brez vrednosti, sem Mateja spet doživljala kot v najinem prvem mesecu, ko nisem vedela za njegove največje želje. Vse drugo je bilo zdaj odpisano, videla sem se z njim le na najinih skupnih večerih, izletih, kako je ostajal pri meni čez noč in kako sva se v jutrih skupaj prebujala v postelji, kako sva skupaj zajtrkovala ali sedela v kinu. Začel je živeti v meni kot moški, ki je šel zame tudi v smrt. A takrat še nisem vedela, da nosim v sebi njegovo novo življenje.

Otroci so se že zdavnaj naveličali iger, ko jaz tega še zmerom nisem mogla doumeti. Šele ko so mi že kričali čisto na uho, sem vstala in smo se odpravili dalje proti domu. Vso pot so tekli pred mano, da sem jih komaj dohajala. Le Andrejka me je kdaj pa kdaj počakala.

Komaj sem stopila na dvorišče in sem zagledala Bačevko, kako stoji bliže mojih vrat kot navadno, sem vedela, da mi želi nekaj povedati. Gotovo je bila že hudo neučakana. Nič nisem bila začudena, da se je nekoliko umaknila, ko sem se vzpenjala po stopnicah. A ko sem odklepala vrata, se je znova prestopila proti meni in izgovorila. »Neki moški vas je danes iskal.« Samo skomignila sem z rameni in odprla vrata, a je prišla za mano, še sem ji kazala hrbet. Tudi ko mi je opisovala moškega, »bil je velik in močan in kostanjevih las pa gledal je kot kakšna preplašena ženska,« sem bila le na pol obrnjena k njej. Potem sem nekako pozabila nanj, vse do trenutka,

ko sem legla. Še takrat sem mislila bolj na otroke in sem si njihove obraze postavljala v prizore v živalskem vrtu. Andrejka se je spet preveč nagnila čez zid, pod katerim je čakal medved. Bala sem se noči, ki je bila pred mano, živali so postajale z nočjo vse bolj resnične in so mi že dihale naravnost v oči. In tudi Matej je čakal z mano na noč. Morebiti sem že nekoliko zadremala, ko me je spreletelo, da sem se v bolečem sunku znova zdramila in šele tedaj zares pomislila na Bačevkino sporočilo, na njen opis moškega, ki je trkal na moja vrata. Vrglo me je v čisto prebujenost. Pavel je bil tu.

Zmerom sem rada poslušala, če je ponoči v strehe hiš butal veter z dežjem, jaz pa sem ležala v postelji in si povlekla odejo do brade, zdaj pa je bila noč tiha in mirna, ko da so iz nje pravkar odšli pogrebci. Skušala sem misliti na otroke, posebej na njihove oči, v katerih sta ves čas našega izleta sijala radost in veselje. Tudi največji medved je imel otroško prijazne oči. Toda otroci so mi nagajivo uhajali v travnik ali pa celo preskakovali visoko obzidje in so se Janku dolgi lasje še bolj razkuštrali. Če se je le dalo, sem v mislih izrabila vsako priložnost, da bi se ob tem izletu spomnila kakšne lepe reči iz svojega življenja. Tako sem se za trenutek videla, kako stopam prvič v šolo in me tati pelje za roko, potem pa me je za roko prijela učiteljica in me pospremila v razred, pred vsemi učenci je rekla, »glejte jo, ta deklica pa se nič ne joče.« Takrat sem imela na sebi čisto novo mornarsko obleko.

Trudila sem se, da ne bi mislila na to, kar mi je povedala Bačevka. Je samo njegov približni opis ali pa se ujema le čisto po naključju, sem si dopovedovala, še malo ni res, da bi gledal kot kakšna preplašena ženska. Morebiti sem Bačevko le površno poslušala, pa si zdaj iz njenih drobcev sama ustvarjam nekaj, kar sploh ne ustreza resnici. Preveč se bojim, da bi bilo kdaj res, pa vidim strahove, ki jih ni. A že me je obšla druga misel, ki je brez težave preplavila prejšnjo. Pavel se nikakor ne more sprijazniti, da bi se tudi odslej srečevala le kdaj pa kdaj, četudi vsak četrtek ali pa morebiti še kdaj čez nedeljo. V meni je rastle jeza, premetavala sem se v postelji kot kakšna naveličana bolnica. Kako more biti tako nerazsoden, me je stresalo, pri teh letih še tako fantovsko mehak, po svojih izkušnjah še zmerom zagledan v jutrišnje življenje, in kako more biti tako sebičen, misli bolj nase kot na naju. A ko da se bojim, da bi bilo vendarle res, sem ga skušala opravičiti. Naredil je ta korak, ker me pogreša, še dneva ne more biti več brez mene, s tem dejanjem mi dopoveduje le, kako se ne more zateči nikamor drugam. Spozabil se je v uri, ko je bil najbolj sam in si je govoril o ljubezni kot o čudežu.

Kot o čudežu, kot o čudežu, sem si šepetala in stiskala ustnice, ko da sem se zbala, da me bo vsak trenutek premagal jok. Naj to nocoj pripoveduje še meni, sem si zaželela, drugače bom umrla. Ponavljala bom za njim črko za črko in morebiti me bo premagala čudovita utrujenost in bom zaspala. Izgovori naj vse, kar je namenjeno meni, tako malo njegovih znamenj čutim ta hip na svojem telesu.

Morebiti sem potem res za nekaj trenutkov zaspala, vsaj meni se je zdelo, da sem le omahnila v neko drugo počutje, ko da sem le zdrsnila po mehkiem medvedjem kožuhu in že sem se vsa prepotena prebudila. A če je prelomil obljubo in je res prišel za mano, sem skoro pritajeno kriknila, mu bom vse odpustila, nato pa odšla. Le Bačevka bo še nekaj časa gledala za mano.

Ne vem, sem potem ležala kar tako ali sem znova zaspala. Čutila sem, da se nekam umika, da bi si tako zaznamovala sklep, ki ga še sama nisem želela izgovoriti naglas. Divje sem zametovala podobe, ki so se mi kar tako vsiljevale, beia zastava z levjo glavo ali režeča opica, ki slastno požira svojo roko, podobno neolupljeni banani, golobi na trgu pobirajo svoje lastne drekce. Zalotila sem se, kako se vračam k Mateju in mu ponujam otok, na katerem bi živela, ne da bi si na njem sezidala hišo. A komaj sem zatonila nekoliko globlje v spanec, že je Matej zakrilil proti meni z golimi, razprtimi rokami, pa sem se znova prebudila. Dušilo me je in sem si prižgala luč. A luči v tistem trenutku nisem prenesla, takoj sem jo ugasnila. V tem so v meni zacvrkutale ptice, ki jih do takrat še nisem slišala.

V naslednjih trenutkih sem se odprla v budnost, ki je že dolgo nisem poznala, misli so mi nenadoma postale tako jasne in občutljive, da bi se v njih raztopila sleherna laž. Mateja sem imela rada, a z njim ne bi znaia živeti. Njegovo življenje se nikakor ne bi moglo roditi iz mojega, moje je imelo prav čudno ime. Kar bi mu dala, bi skupaj prehitro zapravila. Kamor bi me že vodil, bi mu jaz preveč pohodila. A tudi v teh najbolj jasnih trenutkih si nisem znaia pravzaprav ničesar razložiti. V meni se je nakopičilo že toliko sanj, da sem sprejemala tudi vse muke. Vse laže sem razveljavljala tudi svoja največja spoznanja, če sem v sebi začutila vonj po novih, še neznanih. Vse, kar sem v sebi spreminjala, je bilo najlepše.

Čeprav sem se tihih, mirnih razpoloženj zmerom po svoje bala, sem se oddahnila, ko sem začutila, kako se pomirjam. A tudi tokrat to ni bila pomiritev z nekakšno usodo, usoda je bila zame zmerom nekaj preveč povelčanega, bolj občutek, da še živim po svoje in da se mi še zmerom posreči, da prestopim iz enega življenja v drugega. Če je Pavel res naskrivaj prišel za mano, bom morala o vsem na novo premisliti, četudi bom pri tem umirala sredi najine najlepše podobe. Ženska mora preživeti sedemkrat več sanj, da dočaka jutro. Ko sem si nekoč zaželela, da bi me moški zgnetel kot kepo gline in nato naredil iz nje svojo žensko, se glina med njegovimi prsti ni hotela spoprijeti, razpadala je v drobce, bolj ko me je gnetel.

Do jutra se potem nisem prebujala, čeprav je bil moj spanec le kot rahla povrhnjica, ki se mimogrede natrga, a tega ne čutimo kot bolečino. Tudi ko sem se prebudila, sem brez vznemirjenja vstala in se oblekla. Na dvorišču so že kričali otroci, mislim, da so odhajali v šolo. Pod zadnjim oknom je na nizkem stolčku nepremično sedel moški, vedela sem le, kličejo ga Albinček, oslepel je v zadnji vojni. A komaj sem pomislila, četrtek je, sem znova zadrhtela. Toda to ni bilo kot pričakovanje, da ga bom spet

videla, bil je strah pred potrditvijo, da je res šel za mano. Morebiti se bo z današnjim dnevom znova vse spreobrnilo v mojem življenju, sem pomislila.

Najbrž še nikoli nisem prišla na trg tako zgodaj, vendar se zavolj tega nisem skrivala v kakšni sosednji ulici. Sprehodila sem se po trgu in kot nekoč zavila do stojnic s cvetjem in ptičjimi kletkami. Spreletelo me je pravo razočaranje, da so ptice tako vdano čemele v kletkah in da so prinesli na trg tako malo cvetja. Skušala sem se umiriti, dopovedovala sem si, ne smem mu priti naproti že s pripravljeno razsodbo, ptice so se za tisti dan pač izpele in cvetje so morebiti ljudje pokupili že navsezgodaj. Včasih se zgodi, da si nenadoma veliko ljudi zaželi cvetja. Obstala sem tako blizu mestnega stolpa, da nikakor ne bi mogla oceniti, če sili v poševnost.

Nisem se čudila, da je bil tudi Pavel zelo zgoden. Ko me je od daleč zagledal, mu je za hip omagal korak, mislila sem celo, da bo obstal in počakal, da bom zavila k njemu. Tako sva se pravzaprav oba zelo počasi bližala drug drugemu in si skušala že v tem približevanju odkriti, kaj si prinašava. Trudila sem se, da bi čim teže opazil na meni noč, ki sem jo preživela. Nakodrala sem si obraz s smehljamem, ki pa najbrž vseeno ni bil tak, da bi ga ne bilo mogoče spregledati.

Čeprav sem spotoma sklenila, da ne bi hodila kam daleč, sem potem vseeno sedla k njemu v avto in sva se odpeljala iz mesta. Morebiti je prav to v njem pregnalo prvo slutnjo, da že kaj vem, zato se je razživel in je bil nenavadno zgovoren. Vračala sem mu odgovore, kolikor se mi je le posrečilo, prišli pa so trenutki, ko sem celo jaz reševala pogovor. Med vožnjo mi je nekajkrat narahlo stisnil komolec ali se s prsti dotaknil mojega vratu, a sva najbrž oba čutila, kako v resnici le namigujeva na nekaj, o čemer bova morala spregovoriti.

Bila sem vesela, da je zapeljal mimo motela. Za hip sem se ozrla k njemu, ko da me zanima, kaj bo povedal njegov obraz, ker je pred motelom stal en sam avtomobil. Po kratki vožnji pa sva se ustavila pred gostilno, v kateri vsaj jaz še nisem bila. Ko sva sedla za mizo, sem se bala reči, da ne čutim nobene lakote, lahko bi razumel, ko da me tare nekaj zelo hudega. Govorila sem si, nikakor ne smem prezgodaj pokazati, kaj čutim, saj navsezadnje sploh nimam nikakršnega trdnega dokaza, da je res prelomil obljubo in mi vzel zaupanje. Opazila pa sem, da tudi Pavel ni jedel s prevelikim tekom.

Kdaj pa kdaj sva utihnili, da sva natanko slišala, kako premikava vilice in nož. Bilo je še zgodaj popoldne in je bilo v gostinjski sobi še nenavadno tiho. V kotu je sedel le moški v črni obleki, ko da je zamaknjeno bral iz molitvenika. Vsakokrat, ko mi je Pavel pogledal v oči, se mi je zazdelo, da bo izgovoril še nekaj, a se je zmerom znova premislil in umaknil pogled. Toda v njegovem pogledu sem kjub temu razločno čutila, kako se me želi, bil je moški, ki je to zelo težko skrival. Kadar se me je tako zaželel, so se mi najprej zmeščale roke in noge, pa sem si za trenutek celo poočitala, kruto ravnam z njim, in vsiujem mu svoje življenje, prišla sem na srečanje z že napisano sodbo. Znova sem si morala priznati, da naju je noč, ki sva jo preživela v stari krčmi, zbližala bolj, kot sem pričakovala. Tako sem

spet in spet pomislila: sama sebe trpinčim v trenutkih, ki mi ponujajo razkošje, zametujem nekaj, česar ne želim več zgubiti, nerazsodno še vztrajam v svoji svobodi.

Šele tedaj sem opazila, da pije več kot navadno. Spiroh mi je večkrat dejal, da nikoli ne sede za volan, kadar popije čez dovoljeno mero. Kakor bi v kakšni drugi uri imela to za neumno korajžo, da človek ravna čisto po svoje, krši zakone, četudi si tega potem ne sam in ne drugi ne znajo razložiti, mu tokrat tega nisem štela v dobro. Rekla sem si, pije, da bi premagal v sebi občutek krivde ali da bi imel dovolj poguma za priznanje.

»Danes piješ, čeprav boš še vozil?«

Za trenutek se je zagledal vame, še se me želi, sem si šepetala, vidim se v njegovih očeh, nato pa je tiho vprašal:

Si tudi ti za to, da se šele jutri vrneva v mesto?«

Na to vprašanje v tistem trenutku res nisem bila pripravljena, čeprav sem se mu s telesom že močno približala. A bala sem se, da bi preživela z njim noč, preden stvari ne bi bile do kraja pojasnjene.

»Ne vem . . .«

Ko da je začutil, da omahujem, je brž nadaljeval.

»Katarina, ostaniva tu. Zelo si želim.«

Zdaj sem se zdramila. Ko da me je nenadoma obrnilo kot peščeno uro, se je vse v meni začelo odtekat v nasprotno smer. Spoznala sem, da bi s tem razpoloženjem prejkone samo pokvarila noč njemu in sebi. Če ne ostaneva, morebiti še vse rešiva.

»Pavel . . . Razumi. Ne morem. Nocoj ne bi imel dosti od mene.«

Oddahnila sem se, ko je narahlo prikimal, ko da je razumel moj odgovor, a ni odnehal. »Saj bi bil zadovoljen že, če bi bila kar tako skupaj.«

Odločno sem odkimala, in ko sem ga pogledala, se mi je zazdel kot umirajoča žival. Neskončno dolgo sva potem potrebovala, da sva našla druge besede za pogovor. Vsak v svoji domišljiji pa sva prežala na kakšno pripravno vabo.

Ko so se tiho odprla vrata, je v gostilniško sobo stopila ženska z otroško lepim obrazom in gostimi črnimi lasmi. V rokah je kot otroka nosila črn lesen kipec, je podoba moža ali žene, sem pomislila, in tedaj se je ženska že spet umaknila in nesišno zaprla vrata za sabo.

Čakala sem, da bo vstal in bova odšla. Prizadevala sem si, da ga ne bi s čimerkoli priganjala. Nisem se še mogla pomiriti s tem, da bi na tem najinem srečanju ne razrešila tistega, kar je ležalo med nama. Kako težko bi živeča v naslednjih dneh, prebujala bi se v dvomih in legla zvečer v posteljo s sodbami. Če sem vse le skovala iz nič, potem naj mi že zdaj oprosti, sem pomislila. Vračala se bom domov ob reki in se bom razveselila vsakega svojega koraka, srečna bom, da živim. Vedela bom, da še ni modrost vse, kar se ti v življenju razreši. Velikokrat je ie puhlica, ki te zaboli, ko je razrešitev že za tabo.

Ko sva spet sedela v avtu in sva se obrnila nazaj proti mestu, sem bila že prepričana, da se tistega dne stvari med nama ne bodo uredile. Znašla sva se v tako neumnem razpoloženju kot še nikoli. Malo je manjkalo in

bi postala predrzna, ustavila bi ga kot policaj in zahtevala, naj odpre tudi dokumente, ki mi jih še ni pokazal. A sem si izbrala drugo možnost in sem rekla kar tako, ne da bi bila v resnici radovedna. »Kaj boš počel zvečer?«

»Sam bom.«

Njegov kratki in hitri odgovor mi je skoro vzel besedo. Rekla sem si, vrtam po sebi in naskrivaj tudi po njem in so moja sumničenja zmerom bolj vprašljiva. Pavel si želi le, da bi bil z mano, »misli name štiriindvajset ur na dan,« kot mi je večkrat dejal in me pri tem gledal, kdaj mu bom še jaz razkrila svoj urnik. Že sem se sramovala, da bova po moji krivdi zapravila srečanje.

Vseeno sem bila potem močno presenečena, ko je nenadoma zavil z glavne ceste in zapeljal na poljsko pot proti gozdu. Ker ga v osuplosti nisem mogla vprašati, kam sva namenjena, se še ni ustavil, ko se je gozd končal in je že bilo pred nama neskočno dolgo polje. Daleč naokoli ni bilo na polju človeka in nisem opazila niti ptice ali kakšne druge živali. Obšlo me je, da se peljeva po pokrajini, ki šele čaka, da jo bo kdo prehodil.

Tedaj me je spreletelo spoznanje, da sva s čisto druge strani zašla na polje, po katerem sva že nekoč hodila. To me je tako vznemirilo, da sem se začela presedati in obračati na sedežu, z vso močjo sem ga pograbila za roko. Napenjala sem oči, da bi kje v polju zagledala osamljeno poševno drevo. A ko da nenadoma ni nič zanesljivega in trdnega v mojem spominu, vse je razmočil dež, ki je takrat zalival polje.

Tudi predajala sem se mu potem iz drugačne vznemirjenosti, kot si jo je najbrž želel. Komaj je ustavil avto, je neučakano segel k meni in me objel s tako močjo, kot nisem pričakovala. Morebiti je bilo moje vznemirjevanje — kakršno je že bilo — vendarle kot izziv, saj me je brez prestanka poljubljal in mi šepetal, »Katarina, naj nocoj ne bom sam.« Zakopal se mi je z obrazom v prsi in tako obležal nekaj dolgih trenutkov. Čutila sem, kako mu nekje sredi lica bije srce, in že prisluškovala toku, ki se je prebudil tudi v mojih žilah. Gledala sem v polje in se le s kazalcem dotikala njegovih las, ko da je poševno drevo nekje v daljavi visečo v zraku. Že mi je bilo, da sem se rešila in bodo vsi moji čuti sprejemali le telo, ki se mi je želelo predati. Minevale so dolge minute, ko sva se skušala pretočiti drug v drugega.

A ko sem se spet zazrla skozi sprednjo šipo avtomobila, se mi je zazdelo, da vendarle nisva na polju, ki sva ga odkrila takrat v deževju. Vse bolj sem napenjala oči, da bi znova nekdo prišel iz daljave čez polje, le da bi zavil mimo naju in odšel dalje. Moja vznemirjenost je najprej uplahnila, kmalu pa je začela dobivati drugačno podobo. Začutila sem, da si ga tudi jaz želim. Najprej bi mu razgrnila telo in nato šele posteljo. Predlagala mu bom, sem pomislila, da se zapeljeva do motela ali kam drugam in skupaj preživiva noč. Že sem ga čutila na sebi tako živega, da sem ostajala brez misli.

Komaj sem ga slišala, ko me je poklical po imenu.

»Kaj je, Pavel?«

Še se me je krčevito oklepal okrog pasu in pritiskal lice na moje prsi. Ustnice so se mu kdaj pa kdaj premaknile v poljub.

»Me imaš rada, Katarina?«

»Ne sprašuj.«

Spet sva premolknila. Pripravljena sem bila, da mu pritrdim še z besedami, ki jih še nikoli nisem izgovorila. Podpišem mu s krvjo, ki mi jo je podaril. Nisem še tako jasno čutila, kako sem se navezala nanj. Če mi samo še malo pride naproti, me je spreletavalo, me bo lahko cefral, kakor si bo želel. Naj to naredi nežno ali neusmiljeno, ujeta se bom premetavala v *njegovih močnih rokah*. *Zanihala bom v omtico, ko ne bom več razločevala svetlobe in teme, spremenila se bom v seme, ki si je našlo polje*. Hkrati s temi občutki pa je v meni rastla občutljivost, da bi me tudi zadušil, če mi ne bi znal slediti. Zagrebala sem se mu z roko do kože in mu z dvojno močjo vračala poljube. Komaj sem ga še slišala, ko je dejal: »Če me imaš res rada, ti lahko povem . . .«

Morebiti mi želi povedati, da bi v tem trenutku tudi umrl z mano, sem pomislila, zato sem ga s šepetanjem spodbujala, naj mi pove vse, kar čuti, ničesar mi ne sme zamolčati, brez strahu naj si odpre vse žile, niti najmanjše sence ne sme biti več med nama. Kadar se moški in ženska čutita *kot midva, sem šepetala v vročici, prislušujeta prvotnosti življenja*. *Bala sem se že, da ne bom dočakala, da bi se kam pripeljala, naj se ne obotavlja več, sem si želela, kako so vse postelje neskončno daleč*. A hkrati si tudi nisem mogla misliti, da bi pod nama ne bilo polja.

»Katarina . . . moram ti povedati . . .«

Kakor sem bila vse do trenutka, ko sva zavila na pot čez polje, še pripravljena na vse, kar bi mi povedal, nenadoma nisem mogla verjeti, da mi res pripoveduje, kako je naskrivoma odšel za mano in se je pred mojimi vrati srečal z Bačevko. Sprva sem se najbrž le divje smehljala, si stiskala prste, potem pa mi je šlo na bljuvanje in sem se zbala, da bom zakričala, če bom še čutila *njegovo roko na svojem trebuhu*. *Umaknil se je daleč na svoj sedež in me zmedeno gledal*. Slišala sem le še, kako me je nenehoma klical po imenu.

»Pelji me v mesto . . . prosim . . .«

A da se v resnici peljeva v mesto, sem doumela šele, ko sem uzrla prve mestne hiše. In zavedela sem se, da premagujem solze, ki jih že dolgo nisem poznala in ki niso imele nikakršne mokrote, rojevale so se iz dežja, ki je nekoč davno padal na polje, po katerem sva hodila in se ozirala po drevesih. Vso pot do mesta se me ni dotaknil, čeprav je nenehno prestavljaval roke, skušal pa je najti kakršno koli misel, da bi z njo pretrgal molk, a sem *vztrepetala ob vsaki njegovi izgovorjeni besedi*.

Komaj sva zapeljala v prvo ulico, sem želela, da je ustavil. Iz največje hiše so pritekla dekleta v svetlih oblekah in tik pred nama *hihitaje stekla čez cesto*. Ne vem, če jih je sploh opazil, ugasnil je avto pa počakal, če bom vendarle kaj izgovorila v slovo. V tistem trenutku sem mu res želela nekaj reči, morebiti to, da bom grede obiskala še Jelovškovo, čeprav tega

nisem nameravala, vendar mi beseda ni šla z jezika. V tem mi je s kolen zdrsnila torbica, oba sva se sklonila in se pri tem narahlo dotaknila z lici. Zmedeno sem se odmaknila, obšlo me je, ko da sem se pravkar pripeljala le z njegovim dvojnikom. Ko sem odprla vrata na svoji strani, je izstopil tudi on in prišel k meni. Zazrla sem se v njegov spremenjeni obraz in videla, kako ni mogel skriti moškega obupa in žalosti, in sem mu pravzaprav že vse odpustila, a sem vseeno naglo odšla, potem ko sem mu izmrmrala le kratko besedo v pozdrav.

Bil je že drugi dan, ko se nisem premaknil iz sobe. Ko sem prejšnji dan pozno popoldne zapeljal na dvorišče, sem pustil avto na običajnem mestu pa zavil k veliki mizi pod kostanjem. Nisem mogel verjeti, da je bila prazna. Veter je odpihnil tudi liste, ki so prezgodaj padli z drevesa. Sedel sem na klop in čakal, kdaj se bodo zbrali in vrgli karte. V široki senci kostanja so vse hitreje ugašale svetlobe in tako sem vedel, da je večer že blizu. Na koncu dvorišča se je prikazal starec, štokrljal je s svojo palico, da sem lahko razločno prešteval njene odmeve. Videl sem, da gre naravnost proti meni, bolj se mi je bližal, bolj je bil bel v obraz. In res se je ustavil pri mizi, me začudeno pogledal, namrščil obrvi, nato pa skomignil še z rameni in odšel dalje čez dvorišče. Šele tedaj sem pomislil, da ga še nisem videl v družbi, ki se je vsak dan zbirala pri mizi.

Noč sem prebedel. Nekaj časa sem slonel v postelji v temi, potem pa sem si zaželel luči. Čez čas sem prižgal celo vse luči. Trudil sem se, da bi sredi noči odkril vsaj najmanjši šum na hodniku ali kje v sosednji sobi, da bi zaslišal Ferdinandov kašelj, a zaman, ko da so prebivalci »kamnite hiše« tisto noč nekje daleč bedeli ob mrliču. Kot omotičen sem napejnal ušesa, da bi se mi oglasil Petkov ded, ki sredi zapuščenega polja igra na trobento, dokler se ne bomo vsi do zadnjega prebili skozi debelo meglo. Najbrž je bilo že dosti po polnoči, ko se mi je vendarle zazdelo, da slišim korake na kamnitem tlaku, razveselil sem se jih, ko da prihaja k meni na obisk sam Martin z odprto rano na prsih. V pričakovanju sem začutil na čelu znoj. Pokazalo pa se je, da sem se znova uštel, nič se ni spremenilo vse do jutra, ko je zakričala Dretnica — znenada sem brez težave prepoznal njen glas — in so njeni nerazumljivi kriki za hip zrahljali vse stene okrog mene.

Mislil sem na Katarino, a vendar nisem mogel za dalj časa ujeti prav tistih njenih kretenj ali pogledov, ki sem se jih zmerom najraje spominjal. Grizel sem se zaradi nepremišljenega koraka, a ne zavoljo tega, da sem ga ji tudi priznal. V najbolj samotni uri sem se tolažil s tem, da bo vse drugače, ko bo minila noč. »Jutro je pametnejše od večera,« bi rekel Martin. In že čez nekaj dni, na naslednji četrtek, se bo Katarina spet smehljala in bo rekla, da mi je že zdavnaj vse odpustila. Potem pa me je znova prepljusnila misel, Katarina ni kot ženske, ki sem jih doslej poznal, odpustila mi bo, da nisem držal besede, vendar ne bo več želela živeti z mano. Ne bom prvi moški, ki je plačal z večno osamljenostjo, ko se je ozrl za njo, ki mu je bila vse.

V jutru sem šel iz sobe le toliko, da sem telefoniral vodji oddelka, da sem bolan. Še ga slišim, kako se je nasmehnil, preden je odložil slušalko. Potem sem znova legel in me je za nekaj ur premagal spanec. V sanjah sem na sredo dvorišča prinašal polena in sem zanetil ogenj, nato pa se oziral na vse strani, kdaj se bodo zbrali možje in nad ognjem vrgli karte. A ko je po dolgem čakanju nekaj mož le prišlo, so samo povihali z nosovi in izmumljali »nič ne bo, se preveč kadi, čisto preveč se kadi«. In ko sem se prebudil, sem čutil v nosnicah vonj po dimu. Nisem se mogel spomniti, sem v tistem jutru videl žensko s kepo črnih las, ko je odhajala, ali pa je to bilo že kakšno prejšnje jutro.

Nekoč sem si dejal, da si bom zmerom priznal vse, kar bom nehote skrival pred drugimi. Zdaj se poskušam znebiti tudi tistega, česar se ne želim spomniti. Dopovedujem si, da se ljubimca hranita tudi z nesporazumi, da se le ne sprevržejo v obžalovanje in opravičevanje. A zgodi se, da se nesporazumi razjasnijo šele onkraj slovesa. Če je Katarina odšla in jo bom v četrtek zaman čakal, si bom moral na novo prikrojiti življenje. A že zdaj vem, da me bo preganjalo prepričanje, da sem dneve z njo preživel le v poletnih sanjah.

A v meni je še tako močno živela želja, da bi jo znova videl, da sem še vse stavil na trenutke, ko sva skupaj dihala pod površjem in sva se nato v jutru nasmejana vprašala, »glej, tudi ti si doslej živel sam?« Priklical sem si vse skrite želje in si ustvarjal iz gibov njenega telesa tudi prizore, ki jih še sploh nisva skupaj doživela. Videl sem jo, kako mi v poletnem plašču nenehoma v ponavljajočih se sunkih prihaja naproti, se mi nasmehne, mi celo pomaha z roko, nato pa odide proti ribjemu trgu ter me od tam znova vabi, »pridi pogledat, kako velike oči imajo danes ribe.«

Tedaj so se na dnu dolgega hodnika oglasili koraki. Prisluhnil sem, kaj nekdo prihaja ali odhaja, ko me je spreletelo, to so drobni ženski koraki. Bolj so se bližali mojim vratom, bolj so se mi zdeli znani, ko sem naposled osuplo pomislil, saj ni mogoče, da je Petra. Ali pa vendarle. Nenadoma se je odločila, da mi ne bo pisala, da že odhaja iz zdravilišča, zaželela si je, da bi me presenetila. Že sem hotel planiti iz postelje, ko so koraki utihnili, in za trenutek je bilo videti, ko da je šlo le za prisluh. Potem so se odprla sosednja vrata, zaslišal sem deklinski glas, glasno pozdravljanje, ko so se vrata spet zaprla in vse je bilo tiho kot prej.

Petri teče v zdravilišču zadnji mesec, sem pomislil in se nekaj trenutkov spet obešal le na njen obraz. Pred štirinajstimi dnevi mi je sporočila, da ji bodo najbrž podaljšali zdravljenje in na koncu teh besed je naredila velik vprašaj. Čutil sem, kako je vse svoje občutke skrivala v tem velikem vprašaju, ki je potem nekaj dni hodil tudi z mano. Morebiti je celo znova zgubila ravnotežje, me je spreletelo, uplahnil ji bo pogum in se bo mimorede ujela v kakšno past svoje razbolele domišljije. A čez teden dni sem prejel dopisnico, na kateri je bil pravzaprav en sam stavek: v zdravilišču bom samo še do konca tega meseca. Videl sem jo, kako je bila vznemirjena, ko je dvakrat podčrtala besedici *samo* še.

Ko sem se pripeljal k njej v bolnišnico na enega zadnjih obiskov, me je dočakala že v svoji obleki, v krilu in sveže beli bluzi, urejena in počesana. Tudi njena postelja je bila skrbno postлана. Bolniška sestra mi je mimogrede prišepnila, »pripravljala se je na vaš obisk, ko da prihajate iz obljubljenе dežele, najmanj dve uri je preživela v kopalnici in pred ogledalom.« Nasmehnil sem se in obšel me je čuden občutek, da morebiti vse te njene priprave v resnici sploh niso bile namenjene meni ali vsaj ne v celoti. Čeprav sem slutil — in mi je to mimogrede tudi sama potrdila — nikoli nisem prignal do kraja, kdaj in kako je k njej prihajal Nejc, tako da sem že nekajkrat resno pomislil, samo izmišljuje si njegove obiske.

Bil sem vesel, da je v moji navzočnosti tudi vstala, se z eno roko naslonila na berglo, z drugo pa na moje rame in sva nato odšla na balkon ter do konca mojega obiska sedela na soncu. Njeno doživljanje se je takrat razpenjalo v različnih lokih, komaj si je enega napela, že se je obrnila k drugemu, čeprav ji prejšnji še ni dosegel svoje najvišje lege, saj jaz tega nisem začutil. Z besedami se je zagnala v čisto poljubno smer, ko da ji še malo niso mar najini komaj izgovorjeni stavki, a že je spet obstala — ko da se je znenada nečesa prestrašila — se brez pomisleka povrnila do prve besede in se trenutek zatem s to besedo obrnila v čisto drugo misel. Tako je na primer pripovedovala o dečku, ki si je vroče zaželel konja, in ko ga je potem našel, ga je jezdil dan in noč, na življenje in smrt, dokler nista nekega dne jezdec in konj zginila in se še nista vrnila. Prepričan sem bil, da si je tega dečka s konjem kratko malo izmislila ali pa si je le prikrojila zgodbo, ki jo je nekoč davno — morebiti pred svojo nesrečo — prebrala. Toda že nekaj trenutkov zatem je s stisnjenimi ustnicami zatrjevala, kako sovraži konje, ker se še doslej noben lastnik konja ni zmenil zanjo. Tako si je želela, da bi se peljala s kolesljem skozi dolg drevored, a nikoli niso mogli najti konja, da bi ga vpregli v koleselj, nato pa je svoje razmišljanje o konjih končala z besedami, »ali več, da imajo v mestu posebno gostilno, v kateri strežejo samo s konjskim golažem.«

Najin pogovor — ali še bolj: njen samogovor — mi je ostal še dolgo v spominu, nekaj časa sem se ga — ne vem zakaj — celo učil na pamet, toda ob naslednjem mojem obisku konj ni več omenila, čeprav sem se tega na tihem bal. Napeljeval sem pogovor na njen poklic, ki si ga je bila izbrala, posegel sem celo v zgodovino, ko so se v vojni izkazale prve bolniške sestre, a sem vsakokrat začutil, kako se o tem ne želi pogovarjati. Sprva sem to jemal, ko da še ni prebolela strahu pred svojo prihodnostjo, da še zmerom ne verjame vanjo, potem pa me je nekega dne presenetila, ko je nasmejana dejala: »Če ne bom več mogla biti bolniška sestra, bom v gledališču prodajala karte.« Seveda ji v tistem trenutku nisem niti z besedico ugovarjal, tudi sam sem se nasmehnil, čeprav si seveda nisem znal razložiti, da je pomislila prav na delo biljeterke.

Vse do njenih zadnjih dni v bolnišnici se mi je zdelo, da si je uredila spomine in da se ne boji več sedanjosti. Potem pa se je prav na predzadnjem obisku spet vse zrušilo v meni. Ko sva za trenutek ostala sama v bolniški sobi, mi je krčevito stisnila roko, obraz pa na pol zarila v blazino in za-

hlipala, »oči, jaz bi najraje umrla.« Najprej nisem našel niti ene same besede v tolažbo ali spodbudo, ko da sem bil docela nepripravljen na to njeno izpoved, ki se je zagotovo že dolgo pripravljala v njej, a je zdaj tik pred koncem njenih dni v bolnišnici tako neizprosno bruhnila iz nje. Čez čas sem vendarle za silo premagal svojo nebogljenost, posilil sem si usta v nasmešek in rekel: »Petra, pomisli samo, koliko dni si do zdaj že premagala.« Ne verjamem, da so imele te moje besede kakšen poseben učinek, morebiti je bila večjega pomena moja roka, ki je stiskala njeno. Nekaj trenutkov so ji oči še begale po sobi, oba sva premočknila, ko mi je polagoma izmaknila roko, se spet dvignila in obsedela v postelji. V očeh so se ji komaj vidno svetlikale solze, a si jih ni obrisala.

Tega najinega trenutka seveda nikoli pozneje nisva omenjala drug pred drugim. Kakor me je tisti dan njena kratka, nepričakovana izpoved presenetila, sem jo pozneje jemal kot tolažbo, da se v njej znova prepletajo človeške zmote in upanja, prelivajo razočaranja in hrepenjenja, rojevajo bolečine, veselja in slutnje smrti. Govoril sem si celo, da sva tako rekoč hitro prehodila križev pot od njenega drugega rojstva.

Bil sem prepričan, da je nekje na hodniku pritajeno zalajal pes. Njegov lajež se je plazil pri tleh, nato pa v grozečem sunku prebil najbolj oddaljeno steno in se zgubil čez dvorišče, da bi se čez čas še bolj razločno ponovil. Nekaj trenutkov sem pozorno spremljal njegovo pritlikavo premikanje, ko me je zdramil nenadni hrup na dvorišču. Izza ovinka so drug za drugim prihrumeli avtomobili, natanko sem jih slišal, kako so v krogu zapeljali po dvorišču in se oglašali s trobljami, se ustavljali kot na povelje, loputali z avtomobilskimi vrati, vmešali so se klici in smeh. Odločal sem se, ali naj vstanem in stopim k oknu, a ko da sem čakal, kdaj me bo kdo z dvorišča poklical po imenu. Tedaj sem končno razločil prvi klic, »živela ženin in nevesta,« ko sem že znova zaslišal klice in smeh pa loputanje z avtomobilskimi vrati. Avtomobili so znova naredili enega ali dva kroga po dvorišču, kolesa so divje grebla po pesku, nato pa so se odpeljali z dvorišča in so nekaj časa po daljavi odmevale le še avtomobilske sirene.

Ko je čez nekaj trenutkov spet vse utihnilo, sem začutil bolečo zbežanost, strah pred novo nočjo, in sem si na vse načine prizadeval, da bi znova zaslišal vsaj lajež na hodniku. Pravkar sta se odpeljala in se bosta morebiti vse življenje spominjala današnjega dne, sem pomislil, le najbližji svatje bodo še tekli za njima, nič ne bosta imela za nedoseženo in izgubljeno, brez težav bosta zaigrala na vsako karto, ki se jima bo ponudila. Pravično si bosta razdelila kraljestvo, na katerem dobro obrodijo jablane in jagode in se v rekah rodijo ribe in tudi umirajo, poslušala, kako ob praznikih koraka po trgu godba na pihala in si kdaj pa kdaj zašepetala, »samo da je naša punčka zdrava.« On bo prihajal z lova in ji polagal pred noge divjad, ona mu bo izmivala rane in mu pripravljala posteljo. In vse bo tako do smrti.

Nekega deževnega dne sem skozi okno zagledal Emo, kako je prišla po cesti in se za trenutek ustavila ob vratih v vrtni ograji. Pred tem sem že nekaj časa sam stal pri oknu in gledal na cesto. Petra se še ni vrnila iz

šole, bil sem sam v hiši. Nenadoma mi je prišlo, da slišim vsako svojo kret-njo, vsak korak, in če prestavim stol, se v njegovem odmevu znajde vse moje telo. Zdelo se mi je, ko da se spreminjam v mehko volno, ki je še nihče ni zvil v klobčič. Prav tedaj, ko je Ema odprla vrtna vrata, se je ulil dež in tako je pritekla v hišo s prvimi kapljami v laseh in na obrazu. Srečala sva se na vratih in se spogledala. S kapljami na obrazu se mi je zazdela drugačna kot druge dni, neka čudna mehkoba je legla na njeno polt, v smehljaju ji je tičala skrivnost. Bila je zadihana, saj je zadnje korake pretekla. Zaželel sem si, da bi prizor še trajal, segel bi ji z roko v lase in ji pobral z njih vsako kapljo dežja posebej, ko je rekla: »Vežna vrata so bila spet odprta. Pri tej hiši ne znate zapirati vrat in konec.« Potem se je obrnila in odhitela v kopalnico, slišal sem, kako so ji padale stvari iz rok, glavnik, posodica za kremo, sušilec za lase, v ihti je izgovarjala: »Na, pa sem si uničila frizuro.« Še sem stal pri odprtih vratih, a nisem več slišal, kaj je govorila, mislim, da me je celo poklicala. Počasi sem odšel spet k oknu, deževalo je vse močnejše.

Čeprav sva z Emo preživela skupaj veliko let, pravzaprav nikoli nisem doumel njenih srečnih ur. Ko sem že mislil, da se je razveselila novega kavča ali novih tapet ali da je Petra uspešno izdelala razred, je zavzdihnila: »Če bi zdajle imeli zakurjeno sobo, bi lahko uredila naše albume, tako si želim.« In ko se mi je kdaj drugič zazdelo, da je osamljena, je v nasmešku dejala: »Danes mi je tako, da bi vama najraje kaj spekla.«

Bili so trenutki, ko sem mislil, da bo srečna, ko bomo do kraja zgradili hišo ali uredili vrt, kot ga imajo sosedi, vendar sem se osuplo zdrznil, ko je rekla, »Nikar ne misli, da to počnemo zaradi mene. Hišo lahko spet jutri prodamo, če boš pri volji.« Sedel sem na vrtu in gledal, kako je zalivala rože in sem si govoril, to so njene ure, ko je zavzdihnila, »vse mi bo požrl voluhar.« Rada si je kupovala nove obleke in torbice in čevlje, a se mi je zdelo, da le zato, da se z njimi nekajkrat čisto na samem pogleda v ogledalo, hodi od enega do drugega ogledala, nato pa obleko ali čevlje spravi v omaro in se dostikrat ne zmeni več zanje. Če sem ji rekel, »v tej obleki si lepa,« se je nasmehnila pa odvrnila. »To mi govoriš zato, ker bi ti bilo žal, da sem zapravila zanj toliko denarja, a je ne bi nosila.«

Spominjam se, kako sem si končno le prepričal, da sva se čez praznike odpeljala v planinski hotel, čeprav sem skrival pred njo, da sem rezerviral sobo za več dni. Bil sem presenečen, kako se je z navdušenjem odpravljala, najino odločitev je zaupala celo sosedi, že dolgo je nisem videl tako razpoložene. Tudi prvi dan v hotelu njeno navdušenje še ni splahnelo, dolgo je gledala s terase, kako so se nad dolino trgale meglice, in po dolgem sprehodu po planini sva se vrnila v hotel komaj do večerje. V hotelu so se potrudili in so svoje goste razvajali s pravim planinskim razpoloženjem. Preračunano so prižigali luči, da so iz sten zrasla stara planšarska orodja, si pomagali tudi s svečami, ki so jih natakarki kot kakšni svečeniki prižigali na mizah, nekje se je pritajeno oglašala glasba, gostje so se pridružno pogovarjali in so se zaslišali le glasnejši žvenketi kozarcev in jedilnega pri-

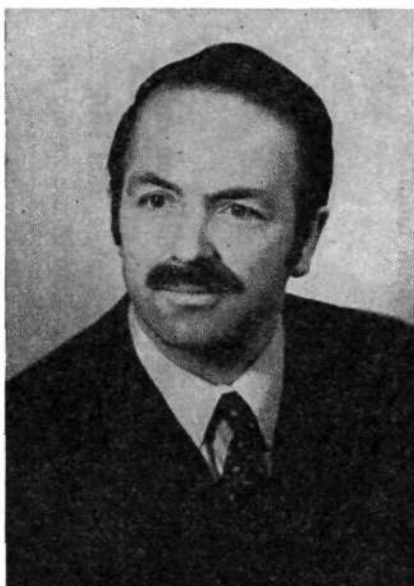
bora. Ema se je medtem že spreoblekla in kar nisem mogel verjeti, da je prinesla s sabo tudi večerno obleko. Kaj kmalu me je zamesilo v razpoloženje, ki sem ga v njeni družbi že dolgo pogrešal. Mislim, da ga pravzaprav nikoli nisem z njo do kraja doživel. Večkrat sem se narahlo dotaknil njenega ramena in ji poljubil roko, a mi jo je takoj odtegnila in se ozrla okrog sebe, ko da ne more verjeti, da ne bi imel vsaj eden od gostov oči strazarja. Vem, da sva dolgo večerjala in da se je zmerom bolj krčila vase in preplašeno skrivala roke in oči. Nisem je pripravil, da bi se pridružila plesalcem, tiho je rekla. »To bi bilo neumno, če bi zdajle plesala.« Zbal sem se že, da me bo glasba razjedla in Eme ne bom več ločeval od drugih gostov. Ko sva potem prišla v sobo, je naglo prižgala luč, jaz pa sem jo spet ugasnil, se s hrbtom naslonil na stikalo in jo ujel za roke. Skozi okno je padala svetloba dvoriščne svetilke, tako da sem ji videl v obraz, če ga je premaknila v pramen svetlobe, da, saj sem dahnil celo, »želim se te.« Za hip se je zazrla vame, ko da so jo moje besede zmedle, nato pa se je zgubila v temnejši kot sobe in sem videl le še njene zabrisane kretnje, ko se je slačila. Kakor sem še pred najinim odhodom mislil, spremenila bova prostor, v katerem se vsak dan srečujeva, zamenjala posteljo, v katero že leta legava, a sem v tistem trenutku pozabil tudi na to, le želel sem si jo kot že dolgo ne, počasi bi jo slekel do golega, lovila in premetavala bi se po prostoru, da sama ne bi vedela, kako bi s hrupom in ropotom spravila na noge pol hotela. Potem se je vsa spremenjena vrnila iz teme, bila je šele na pol slečena, ko je rekla: »Pavel, saj si nor, kaj ti je nočoj? Saj se bojim, kako me gledaš! Kako dolgo ti bojo še šle neumnosti po glavi?!« In potem sva se ljubila, a ni bilo nič drugače kot doma, naslednje jutro pa je rekla pri zajtrku: »Jaz sem svoje stvari že pospravila.« Nikoli ji nisem povedal, da sem rezerviral sobo za več dni.

In nikoli ne bom vedel, kako me je doživljala, kako sva se dotikala s telesi. Ne spomnim se, da bi se me kdaj posebej zaželela, čeprav me tudi ni odklanjala, če sem v postelji segel z roko k njej. A kadar sem želel obrniti njeno telo samo nekoliko drugače, je trdno ostajala pri svojem, skoro užaljeno je vprašala, »si se me tako že naveličal?« Prišli so dnevi, ko je skrbno pogasila vse luči in zastrla vsa okna, kadar je začutila, da sem si jo zaželel, a bili so trenutki, ko sem jo lahko razgrnil in ji v vsej svetlobi božal telo ter ji govoril, »lepa si.« Nikoli ni pokazala, če je v trenutkih ljubezni dobila, kar je pričakovala, zdelo se mi je, da se smehlja sama sebi tudi takrat, ko ji ni bilo lepo. Potem sem se nekaj časa potikal okrog, ko da sploh ne doumem svoje moškosti, premetaval sem se na natezalnici, ki ne povzroča nobene prave jolečine. Zmerom znova sem premišljeval. jemljem v naročje žensko, ki je ne morem z ničemer do kraja razveseliti in tudi ne spraviti v jok, ima čisto svoje večere in svoja jutra, srečava se le kdaj za opoldne, ko že zmanjka senc. V sebi zatajujem moške norčije in življenjske neumnosti in pristajam na vlogo, s katero na nobenem odru ne bom znal niti umreti. Vse teže sem prenašal, da me Ema nikoli ni zavrgla ali vsaj užalila, mislim celo, da nikogar ni znala sovražiti. Samo živela je v svojem življenju.

Tedaj sem daleč v hodniku znova zaslišal lajež psa. Zdaj temu nisem takoj verjel, slišim nekaj, kar je že zdavnaj mimo, sem si rekel. Potem so se iz laježa porodili tudi koraki, ki so se naglo bližali mojim vratom. Komaj sem se dobro zbral, že je nekdo potrkal in vstopil, ne da bi počakal na moje povabilo. Bil je moški nenavadno visoke postave in drobnega, koščenega obraza in je tičal v novi lovski obleki, a je bil brez orožja. Ko je spregovoril, sem se skoro prestrašil njegovega glasu. »Martin me je prosil, naj se oglasim pri vas . . . Še je bolan . . . Začel je celo govoriti, da se ne bo več pozdravil . . .« Moškega sem se le še blede spominjal, še najbolj njegovega ptičjega obraza, mislim, da sem ga že srečal v Reki. Daleč na hodniku je spet zalajal pes, lovec je rekel: »Privezal sem ga zunaj pri vratih, a zdaj ga najbrž kdo draži . . . Posloviti se bom moral.« Komaj sem mu še naročil pozdrave za Martina, že je spet odšel in zaprl vrata za sabo. Njegovi koraki so se zgubili na hodniku mnogo hitreje, kot sem pričakoval.

Mislím, da sem čez čas zadremal, čeprav Martin, ki je vstopil, še malo ni bil tak, da bi prišel s sanjami. Podoba je bila, ko da ga je bolezen močno skrivila, koža na obrazu se mu je vidno posušila, ko da je v zadnjih dneh blodil po ostrem vetru, a se je trudil, da bi vseeno hodil vzravnano in je kar naprej s koščeno roko kazal na moškega v lovski obleki in pri tem govoril, »glej ga, prišel je, da bi nam razložil, kaj je življenje, a komaj je to izrekel, je umrl.« Prebudil me je lajež, ki se je zdaj oglasil na dvorišču, pomislil sem, kaj lovec še zmerom ni odšel.

(Konec prihodnjic)

Leopold
Suhodolčan

Polifemovo oko

(nadaljevanje in konec)

Malo stvari je bilo v mojem življenju, ki bi si jih pripovedovala na glas. In zdaj je za to vse manj priložnosti. Četudi sem opustila »že marsikatero lahkomiselnost«, mi jih je še zmerom ostajalo toliko, da se nisem bala za svojo prihodnost. Nič manj kot prej nisem mislila na Pavla, a me je s svojim zadnjim dejanjem tako zbegal, da sem si lahko spet manj zamišljala življenje z njim. Puščala sem se samo, da bi temu

vendarle še kako ugovarjala. — Ker pa se nisem nikoli znala »pametno odločiti«, sem se predajala trenutkom, ko samega sebe nikakor ne moreš ujeti z besedami. Hodila sem na dolge sprehode in skrbno pazila, da se ne bi preveč približala trgu. Preden sem se po takem sprehodu vrnila v svojo »staro luknjo«, sem vsakokrat za trenutek postala na dvorišču, ko da se želim že od daleč prepričati, če me ni medtem spet obiskal. Nekega poznega večera se mi je celo zazdelo, kako je nekdo počasi prišel čez dvorišče, se previdno povzpел po lesenih stopnicah, pomislila sem, že prepoznavam njegove korake, a jih ne želim poimenovati, nato pa je obstal pred mojimi vrati. Začutila sem, kako mi srce bije visoko v vratu, vznemirjena sem si šepetala, »samo da ni on, da ni on,« verjela sem si, da bi naju to za vselej ločilo. Komaj pa je minil dolgi, mučni prizor, je bilo nekaj časa zunaj vse tiho, pa sem planila k vratom, jih odprla, nikogar ni bilo na ganku in tudi ne na dvorišču. Potem sem se dolgo v noč tolažila, najbrž je kdo prišel k Bačevki.

A bilo mi je, ko sem si v prebujenem jutru zaželela, da bi zares odprl vrata in vstopil, ko da sem mu odpustila že vse do pozabe. Morebiti bi mu celo povedala sanje iz prvih dni, ko sem šele prihajala na trg. Ženska sem, ki so ji vse življenje odhajali moški, zdaj sama kličem smrt nad zadnjega. Pavel, želim se te, sem si vročično šepetala sredi noči in se razgrnjena premetavala po postelji, odvzemi mi to preizkušnjo. Vse do poznega jutra sem skušala najti čudežno bilko, na katero bi se rešila.

A potem se je moje razpoloženje spet sprevrglo in zazdelo se mi je, da bom lahko počakala na vse, kar mi bojo še prinesli dnevi. Morebiti sem

tako le zanihala iz ene slabosti v drugo, iz zanesenih v vsakdanje sanje, a si vsaj nisem več odgovarjala na najbolj večna vprašanja. Ko da mi je odleglo, sem trepetala le še za tisto, kar mi v življenju še ni bilo dano. Rekla sem si, morebiti bom le tako ohranila, kar oba s Pavlom ne bi več zavrgla.

Tako sem čez dva dni odšla k Jelovškovi in sem rekla. »Če mi ne boste pomagali najti drugega stanovanja, bom morala oditi iz mesta.« Jelovškova se je najprej obnašala, ko da je moja odločitev sploh preslišala, vpricho mene se je prepustila svojim skrbem, me vsa zgovorna popeljala čisto po drugih poteh, malo pred slovesom pa je dejala: »Mislim, da vam bom našla nekaj primernega.« Odločila sem se, da se bom odselila v zgodnjem jutru, ko še nikogar ne bo na dvorišču. Ves prejšnji dan se nisem prikazala iz stanovanja, kar sem imela stvari, sem zlahka spravila v kovčke. Ko sem že mislila, da se mi bo izselitev posrečila brez radovednih oči sosedov, je Bačevka v sami srajci in z razkuštranimi lasmi stopila na balkon in gledala za mano, ko sem s postrežki odhajala z dvorišča.

Postrežka sta se začudeno spogledovala, ko sem ju vodila sem in tja po ulicah, ko da v resnici sploh ne vem, kam smo namenjeni, tujka sem v mestu in ne najdem smeri, meni pa je bilo, da bi zabrisala za sabo vse sledove in sem si dejala, »upam, da smo ušli tudi Bačevki in Robertu in vsem.« Seveda sem ju naposled le pripeljala na pravi naslov, in komaj sta postrežka odšla, sem se takoj vrgla nad kovčke, da bi si razporedila stvari po novem prostoru, a sem nenadoma omagala in za dolgo obsedela ob odprtih kovčkih. Odločila sem se in ušla iz prejšnje luknje, sem pomislila, zdaj pa sem tu in se počutim kot potolčena. Nič ni mojega v tej sobi, zašla sem le v čakalnico na železniški postaji in čakam na naslednji vlak. Ubežala sem in nikogar ne bo za mano, tudi psi me ne bodo več izsledili. Uredila si bom tudi to sobo, stvari se bodo navadile novih sten in polic, počasi bom spoznavala ljudi, ki živijo tu blizu, a si še malo ne bom želela, da bi se tu ustavila enkrat za vselej. Vstala sem in stopila k oknu. Z okna se je videlo na vrt, ki so ga stisnili med visoki hiši. Hiša nasproti je bila skoro nova in je imela veliko oken, na sončni terasi so sušili otroško perilo. Spomnila sem se, da sem nekoč že stanovala v podstrešni sobi, a je bila manjša in je imela lesene stene. Lastnica hiše, ženska, ki se je zaradi svojih oteklih nog le s težavo premikala, je rekla, ko mi jo je pokazala, »soba je tako zase, da se boste počutili, ko da ste sami v hiši.«

Sedla sem na še ne poslano posteljo in se ozrla po stvarih, ki sem jih v prvih trenutkih razmetala po sobi. Zazdele so se mi tuje, ko da jih nisem prinesla s sabo. Prejšnji stanovalec jih je pozabil v tej sobi, zdaj pa me skušajo navaditi nanje. Čudno, da se niti nisem trudila, da bi se spomnila, kje sem stvari imela v prejšnji sobi. Obšlo me je, umrla bom, stvari pa bodo živele dalje. A vseeno sem čutila, nikamor se ne umikam.

Zaslutila sem, vame se vrača samota, ki me je zajela kmalu po Matejevi smrti. V prvih dneh sem samo zbegano postajala pri oknu, ko da je njegova smrt izmišljena, vsak hip ga bom zagledala, kako prihaja po ulici, pretekla bo vse stopnice do moje podstrešne sobe. Po delu se nisem mogla

spomniti, kako sem preživela dopoldan v tovarni, nekaj je odnašalo iz mene zvoke in šume, ko da ne najdejo v meni nobenega trdnega dna. Bolj kot kdaj prej so me delovni tovariši vabili v svojo družbo, a sem jim v očeh videla preveč sočutja in usmiljenja. Skušala sem si sama sebi pripovedovati zgodbe, v katerih bi se dogodilo nekaj usodnega, a bi življenje vseeno teklo svojo vsakdanjo pot.

Potem pa se mi je samota začela spreminjati v obup. Ljudje, ki so govorili z mano, so le divje krakali. Bili so trenutki, ko sem se zaprla v sobo in me po dva ali tri dni ni bilo na spregled, potem pa sem sama sedela od zgodnjega dopoldneva do pozno v noč v bifeju in se zalivala s pivom in požirala govorico ljudi, ki pa je v resnici sploh nisem razumela, želela sem jo le slišati. Nekoč sem v gostilni planila s svojega sedeža in se vrgla proti krsti, ki so jo možje prinesli skozi vrata, mislim, da sem nekaj glasno zakričala in so se gostom v grlu zataknila jedi, lepe obleke so si polili s pijačo. Komaj so me spravili nazaj k mizi in neka ženska mi je z velikim robcem močila čelo in vrat. Ko sem si nekoliko opomogla, sem se nasmehnila, v gostilno so prinesli le veliko staro skrinjo in jo postavili v kot.

Tako sem kmalu ostala brez dela. Pravzaprav me je celo znova obšel blaženi občutek svobode, ko so mi povedali, da me v tovarni ne potrebujejo več. Zazdelo se mi je, da sem se odtrgala od tal, kjer sem že ležala z vso svojo težo, vendar nisem zaplavala nad svetom, temveč sem s peklensko lahkoto krožila med ljudmi, ki si še nikoli v življenju niso privoščili prave svobode. Samo smehljala sem se Ireni, ki me je še edina obiskovala in me skušala pripraviti do tega, da sem kaj pojedla, mi postlala posteljo in pomila posodo, nato pa je sedla k meni in me prepričevala, »da se bom ugonobila, če bom še naprej tako živela.« Poslušala sem jo kot babico, ki otrokom pripoveduje zgodbe o svetu, »ki je nekoč bil«, otroci pa s svojo domišljijo vzletavajo še više nad njeno zgodbo. Največkrat pa mi je bilo, ko da se mi ob njenih besedah domišljija ni dvignila navzgor in se ni spustila navzdol, ko da se ne more nič več premakniti v meni. Kmalu tudi samote ne bom več občutila, sem pomislila, a to je bilo tudi vse, kar sem v tistih dneh še lahko storila zase.

Morebiti se je Irena ujezila, ker mi ni »mogla ničesar več dopovedati«, morebiti je obupala, naredila je križ čez moje življenje in se umaknila pa se cel teden ni prikazala, ali pa se je le odločila, da bi me kako drugače »postavila na noge«, sama naj opravim s svojo usodo, Irena bo pazila name le od daleč, da se mi navsezadnje le ne bi »zgodila kakšna neumnost«. Spet sem sama sedela v gostilni in so k meni prisedali moški, a ko da sem videla le še dvoje vrst moških: ali so se mi kazali kot mučeniki, ki so jih pravkar sneli s križa in si želijo le še žensko z belim prtom, ali pa kot samci, ki že zaudarjajo po svojem nagonu. Prvi so se mi smilili in bi vse večere le preih-tela ob njihovih nogah, drugi so se mi upirali kot pokvarjena jed in so mi presedali že njihovi pogledi. Kar jih je bilo še, sem jih sproti pokopavala v svojem obupu in samoti. Ne sedajte za mojo mizo, sem blekla, vse jedi in pijače na njej so že od nekdaj zastrupljene.

V tistem času se je v meni večkrat prebudila misel na dom, na očeta in mater, na plot okrog sadovnjaka in vrta, na breskev, ki se je naslanjala na toplo južno stran hiše, vendar v teh spominih ni bilo nič daljnega, nedosegljivega, vse mi je bilo nenadoma varljivo blizu, posejano s sladkobo, hkrati pa tudi nisem čutila vablјivosti, ki bi mi pomenila kaj več kot spomin. V meni so znova vse bolj popuščale niti, ki so me že nekajkrat v življenju povlekle v neznano, vrtela sem se v krogu, a sem se zmerom vračala na prejšnje mesto. Že me je postajalo strah, da se kmalu tudi v krogu ne bom več premikala.

Kadar sem v teh najbolj samotnih urah v svojem življenju zagledala Mateja, je imel roke široko razprte, a si nisem mogla in znala odgovoriti, me želi objeti ali mi le kaže v dve smeri, jaz pa medlim in obupujem in se ne morem odločiti. Ne bom pozabila, kako sem neke dolge noči začutila pravo dekliško veselje, ko se mi je spet približal, drug drugega sva s prsti lovila po razgreti koži in se s poljubi zgublјala v vse glasnejše dihanje. Nisem imela občutka, da me opazuje iz teme, bil je z mano, čeprav se nisva prepletla s telesi, in ko sem se potem prebudila, se mi je spomin sprevergel v novo bolečino.

Nekega dne se mi je zazdelo, da se prebujam sredi čisto neznanega prostora. Nisem vedela, ali sanjam ali pa se mi je pripetilo nekaj, česar še ne morem doumeti. Megleno sem se spominjala, da sem dolgo sedela v temačni krčmi, moški se tistega dne niso dosti zmenili zame, vse svoje čute so usmerili v radio, ki je hrupno prenašal nogometno tekmo, nato pa sem odtavala po ulici, ki ji nikakor ni hotelo biti konca. Iz vseh izložb so stopali ljudje in me pozdravljali, zadržano kot kakšne pološčene lutke. Tedaj se je skozi nekakšna vrata prikazala ženska, vsa v belem, nasmehnila sem se, kuharica je ali perica, znašla sem se torej v prav prijetni družbi.

Ženska je sedla k meni, me narahlo priјela za roko in se mi odsotno nasmehnila. Potem je nenadoma spet vstala, se sprehodila po sobi, morebiti je odprla okno ali kaj, veter je premaknil bele zavese, pa znova sedla k meni. »Vse je v redu, nič se ne bojte.« Močnejše mi je stisnila roko in dodala. »Ko se boste spet počutili dovolj dobro, mi boste povedali svoje podatke.« Ko je zaprla vrata za sabo, sem se vznemirjena dvignila, a sem v glavi začutila močno omotico, da me je znova vrglo na blazino. Počasi sem prepoznavala, da sem se znašla v bolnišnici.

Po obedu sem vstala, počutila sem se dovolj močno, da bi odšla. A so me odpeljali v zdravnikovo sobo, morala sem sesti na dolgo klop in čakati. Videti je bilo, ko da ima zdravnik nujen opravke v sosednji sobi. Prisluškovala sem pogovoru, seveda nisem ničesar razumela, a svojih misli tudi nikakor nisem mogla zbrati. Ko sta se sestra in zdravnik vrnila, sta skušala zvabiti iz mene podatke, kje stanujem, kje delam, s kom živim, če že imam kaj otrok, a sem jima nazadnje lahko povedala le, naj pokličejo Ireno, drugega znanca nimam v mestu. Zdravnik se je obnašal, ko da zna skriti za svojo kožo na obrazu vse, kar naj njegovi bolniki nikoli ne zvejo, čeprav se je meni zdel prijazen s svojim očetovskim nasmeškom. Tako sem šele iz njegovih ust zvedela, da so me našli ljudje sredi ulice, brez moči sem

slonela na izložbenem oknu. Rešilec me je pripeljal v bolnišnico. Komaj sem mogla verjeti tej zgodbi, izmislili so si jo, sem si govorila, da bi me spravili nekam, kjer bi me lahko do mile volje tolažili »in mi vivali novega upanja v življenje«. Nenadoma se mi je zdravnik zazdel kot moški, ki so ga pravkar sneli s križa, jaz pa nisem imela moči, da bi mu z belim prtom padla pred noge in zajokala. Oči so se mi izsušile že zdravnaj prej, kot so bile rojene solze.

Ko sva z zdravnikom že nekaj časa tako sedela in se pogovarjala že o drugih stvareh, kako že celo uro v bolnišnici ni vode, in se mi je zdelo, da ima pri svoji mizi že čisto svoje opravke, je rekel. »Imate fanta?« Odkimala sem. »Ste ga imeli?« Prikimala sem. Spet je pomolčal nekaj dolgih trenutkov, sestra je že zdravnaj prej nekam odšla. Zdravnik se je šele tedaj bolj pozorno zagledal vame. »Imate še starše?« Prikimala sem kot dobro vodena lutka. »Kje?« Poltiho sem mu povedala. »Doma. V Jugoslaviji.« Po premisleku je vprašal. »Ste že dolgo brez zaposlitve?« Za trenutek sem pomislila, v resnici se nisem mogla takoj spomniti, zazdelo se mi je, da je od tega že dolgo. »Mogoče kakšen mesec ali kaj.« Zdravnik je zaprl svojo mapo in se znova zazrl vame, prvič sem v njegovih očeh začutila, da niso oškropljene z dišavami. Obšel me je celo občutek, da bo vstal in se mi približal. »Niste vedeli, da ste noseči?« Mislim, da sem odkimala ali pa sem kar tako premaknila glavo, potem pa je zdravniku nenavadno narastla glava, ko se mu je trenutek zatem spet skrčila v neznatno kepico, da mi je naposled povsem zginila izpred oči.

Kdo ve, kako dolgo sem še tako sedela v njegovi pisarni. Zdelo se mi je, da je zdravnik medtem že nekajkrat odšel iz sobe in se spet vrnil, hodil je po prstih, komaj slišno. Nekje okrog sebe sem slišala govorjenje, kot v snu sme pomislila, kako lahkoživo se sporazumevajo z duhovi, kakšna škoda, da moram sedeti priklenjena na tem stolu, še rok ne morem premakniti, ujela sem se na limanice, le še kdaj pa kdaj se mi utrne kakšna pametna misel. Potem sem prepoznala Ireno, sedela je ob meni in je bila najprej podobna materi, za njo pa sta stala zdravnik in bolniška sestra.

Irena je želela, da bi ostala nekaj dni pri njej, a sem vztrajala, da se vrnem v svoj kot. Vsa je bila zbegana, ko sem odklonila tudi to, da bi me pospremila do stanovanja. A komaj sem potem v sobi sedla na posteljo, je že prišla za mano, tiho je rekla, »prišla sem samo malo pogledat, kako ti je.« Nato je prihajala skoro sleherni dan, trudila sem se, da ji ne bi bila nehvaležna, bila je v tistih dneh edina, ki se je zmenila zame. Zdelo se mi je, da je vsak dan bolj presenečena, ko me spet zagleda, tako da je nekega dne celo dejala, »ne morem verjeti, da si se nenadoma tako spremenila.«

Še sama nisem mogla verjeti, da je tako rekoč čez noč »dobil moj obraz drugo barvo«. Preživljala sem mesec, ki mi je prinesel pričakovanje, kot ga še nisem poznala. Urejala sem si sobo, jemala v roko že pozabljene osnutke in skice in hodila vsak dan spraševat za kakršno koli delo. Znova mi je pomagala Irena, bilo je prav čudežno, kako je odkrila prosto mesto v nekem ženskem modnem salonu. Komaj je skrivala zadovoljstvo, kako je pomagala, da je »nekdo spet zmogel živeti«.

Pravzaprav sem le malokdaj pomislila, rodila bom Matejevega otroka, rekla sem si, rodila bom otroka, čeprav bo otrok zagotovo njegov. Za Matejem nisem šla v posteljo z nobenim moškim, čeprav so v gostilni prenekateri silili vame. Pokazalo pa se je, da sem se v resnici s tem le slepila. Da si nisem naglas govorila o Matejevem otroku, sem le bežala pred njegovo podobo, ki je v meni vse prepočasi bledela. Otrok naj ne hodi med nama kot boleč spomin, sem si govorila. Želela sem mu, da bi imel svoje življenje.

Tako sem preživela skoro pet mesecev, ki so bili redki v mojem življenju. Razdajala sem se ljudem in stvarim. V modnem salonu so vse bolj cenili moje delo, ob vsaki najmanjši priložnosti so me še posebej obdarovali. Vsaj enkrat ali dvakrat na teden sem odšla na obisk k Ireni in sem se skoro ves čas obiska igrala z njeno štiriletno deklico. Zgodilo se je celo, da sem pisala domov.

Bilo je že v šestem mesecu, ko sem se slabo počutila in sem odšla k zdravniku. Molčal je in sem morala priti še nekajkrat. Končno mi je priznal, da ne sliši čisto dobro otrokovega srca. In potem so me začeli pošiljati od pregleda do pregleda, da sem bila vse bolj utrujena in zmedena. Ponoči sem se prebujala in že se je v meni znova začel oglašati obup. Vrnili so se mi strahovi, ki pa so zdaj imeli drugačne oči. Sredi noči sem prižgala luč in si vsa v znoju otipavala trebuh, da bi zaznala otrokovo premikanje, vsaj kakšen droben, nezaten sunek. Otrok je že zdavnaj mrtev, sem se zgrozila in potem nisem več verjela niti zdravnikom, ko so mi rekli, da so vendarle spet zaslišali otrokov srčni utrip.

Obležala sem v postelji, ko da sem se zbala, da bi s svojim premikanjem še enkrat ubila otroka. Prišla je Irena in sem jo le tuje gledala in molčala. Obiskala me je lastnica modnega salona, a ji sploh nisem odprla. Govorila sem si, ubila sem ga s tabletami, ki sem jih jemala v hudem mesecu pa Matejevi smrti, spomnila sem se Irene, ki mi je rekla, kako jo je bilo že strah, da se bom s tabletami pokončala. Sredi noči so se k moji postelji priplazile živali, ki jih še nikoli nisem videla, neslišno so opletale z repi, oblizovale so mi noge, vse više in više, že so segale po mojem trebuhu, da sem v polsnu glasno zakričala. Vstajala sem in butala z glavo v steno, da bi se do kraja prebudila iz sna in bi tako ubežala živalim. A komaj sem spet legla, so mi na prsi z vso težo posedli otroški spački, potem ko so kot velike, svetle kaplje zdrseli iz maternice, otroci so imeli glave kot napihnjeni baloni, nekateri sredi velikega čela eno samo veliko, spačeno polifemsko oko. Poskakovali so po mojem izmučenem telesu z eno samo nogo ali roko ali pa kar brez nog, bili so podobni žogam, ki odskakujejo visoko nad mojo glavo.

Znova sem zgubila delo, v bolnišnici so mi zapirali vrata. Meni pa je bilo, da bi šla kamor koli, da bi našla odgovor na eno samo vprašanje. Po kolenih bi se priplazila do svečenika, ki bi me blagoslovil in izgovoril, »bile so le hude sanje, a zdaj je vse mimo.« Preživljala sem se s prihranki, ki so mi ostali iz tistih plodnih petih mesecev, a me je na hrano pravzaprav spomnila le Irena. Občudujem jo, da mi ni nikoli obrnila hrbta, bedela

je na pragu moje smrti, morebiti je kdaj želela postati svečenica, a se ji je želja začela uresničevati šele, ko je stopila v moje življenje.

Bilo je v osmem mesecu, ko so me odpeljali v bolnišnico. Zdelo se mi je, da bežim pred velikimi predpotopnimi živalmi v neko drugo življenje, smrt je šele na njegovem koncu, pa me je odneslo čez mehak slap in se nisem več prepoznala. Ko sem spet odprla oči, mi je bilo, da se mi je telo pogreznilo v lahkotno pernico, vsa njegova teža je zbrana le na enem mestu in se v središču teže komaj zaznavno premika ostrina noža. Nikoli jim nisem verjela, da sem rodila deklico, ki bi lahko živela kot drugi otroci, na njej niso našli niti ene sledi predpotopne živali. Zadušila se je le nekaj dni pred rojstvom, ker ji je vrat stisnila popkovina. Če bi bilo res, kar mi pripovedujejo, bi mi jo lahko pokazali, sem jim na tihem ugovarjala, tako pa je ne bom videla nikoli.

Dolgo je trajala moja otopelost in Matej je bil v njej še komaj živ, potem pa se je polagoma iz nje začela prebijati misel: ker je nisem videla, bo vsaj lahko zrastle v deklico, kot sem si jo želela. Nikoli si je ne bom zatajila, tudi ko bo trdovratno vztrajala, da mi ni podobna. Še zmerom lahko kje najdem njene oči ali smeh ali hojo, ukrojim ji vsak dan novo obleko, spomnim se otrok in ptičev v živalskem vrtu, ne da bi si potem rekla, to je bil morebiti celo srečen dan v mojem življenju.

Nenadoma sem bolj razločno kot prej zagledala po sobi svoje stvari. Pravkar sem ugotovila, da si jih ne morem vzeti iz spomina. Sobo si moram urediti čisto drugače, kot je bila prejšnja, sem pomislila, še Bačevka je ne sme prepoznati, če bi kdaj le zvedela zanjo. Upam, da sem odšla dovolj daleč, da je tudi Pavel ne bo mogel odkriti, to si želim od vsega najbolj. A komaj sem pomislila na to, sem hkrati začutila divjo željo, da bi ga spet videla.

Čeprav je bil šele zgodnji september, se mi je zdelo, da se je že vse na zemlji ustavilo. Drevesa so rastle kot iz mrtvice, vrabci so krmežljivi posedali po strešnih žlebovih, lastovke se niso in niso mogle zbrati v jato, oblaki so se komaj opazno topili v svetlobi. Videl sem ljudi, ki so prihajali čez veliko dvorišče in stopila skozi stara vežna vrata v našo »kamnito hišo«, toda podoba je bila, da so ti ljudje hkrati še nekje in da vidim le njihovo manj resnično podobo. Po delu sem slonel pri oknu, ko da čakam, kdaj pridem na vrsto v svojih sanjah.

Bil je mimo že drugi četrtek, ko je ni bilo. Čudno, a bilo mi je, da sem imel v prejšnjem četrtku še več upanja. Takrat so se v meni še živo križali nepozabljeni glasovi, četudi je prenekateri med njimi kmalu v meni potemnel. In tudi praznine je bilo v meni še manj. Na drugi četrtek po najinem zadnjem srečanju sem zavil čez trg, ko da sem zašel nanj le mimogrede, pogledal bom, če so imeli ribiči srečen lov in so njihove stojnice spet polne. In ko sem še nekaj trenutkov postopal sem in tja po trgu, sem se začel obnašati kot sramežljiv fante, ki ga prvič pošljejo na oder. Naglo sem odšel,

a sem se znova vrnil, se zasidral v gostilnici in sem še dolgo uro s pogledi obletaval trg.

Vračal sem se v svojo »dvosobno samico«, v meni pa se je sesedal čuden mir, ko človek ne potrebuje nobenih razodetij in čudežev več. A bolj ko sem se bližal stanovanju, bolj me je postajalo strah, da v njem ne bom več našel obstanka. Ko pa sem potem prebil v njem komaj dobro uro, samemu sebi nisem mogel verjeti, kako se mi je samota pokazala domača in kot edina možnost, ki mi je še dana. Po dolgem času sem se spet spomnil Matevža, morebiti je bila prav taka »porabljena luknja« nekoč njegovo samotno bivališče. V naslednjih urah se je občutek tople samote v meni še stopnjeval in tako sem doživljal spoznanje, kako se je moje življenje povsem spremenilo, z dnem Petrine nesreče in potem z mojim odhodom v mesto. Prvič sem začutil vso resničnost, ko sem zavrgel vse, kar me je vezalo na prejšnji svet in sem znova začel pri ničli. Sprevidel sem, da je bilo v prvih mesecih po odhodu v mesto v mojih korakih še veliko sprenevedanja, še so se stegovale za mano stare sence, še sem živel od kruha iz svojega prejšnjega življenja. A zdaj sem začutil, kako končno brišem za sabo sledove in spreminjam v pepel tudi obleke, ki sem jih nosil.

Spoznaval sem, da Katarini ne morem kar tako podariti svojega pepela in svojih razbitin in da z njim sploh ne bi mogla ničesar početi. Njeno življenje ima svoje rokave, izdolblo si jih je, ko je teklo skozi druge pokrajine. Tudi če bo na kakšen naslednji četrtek spet prišla, me ne sme najti kot norca, ki kar na slepo meče kamenje v tolmune. Zdaj sem vedel, da si nikoli ne bova dajala nobenih obljub, če se še kdaj srečava, razen tiste, da se ne bova ozrla drug za drugim, kadar si bova zaželela vrnitve v svojo samoto. A čutil sem, nikoli več se ne bom vračal tja, od koder sem prišel. Srečal sem Katarino in si šele z njo našel tudi svoje bivališče in svojo človeško samoto in sem se pravzaprav njenemu življenju upiral le kot moški, ki ne more pristati, da bi tudi njegova ženska živela od svojih želja in sanj in dni.

Ko sem se odpravljal od doma na tretji četrtek, se je v meni nenadoma spet odprlo upanje, ki ga že nekaj tednov nisem več poznal. Ko da je iz mene splahnelo vse, kar je ob najinem zadnjem srečanju leglo vame, in iz samotnih ur sem si vzela eno samo željo, da bi bil spet z njo in da bi ob srečanju govorila o najbolj neumnih vsakdanjih rečeh. Bolj sem se bližal trgu, bolj me je prevzemalo neko nezemeljsko bivanje, ki bi ga človek začutil, če bi preživel smrt. A ko sem se že nekaj časa sprehajal po trgu, so me znova začele begati misli, da so vsi drugi ljudje povsem brez skrbi in bolečin, pridejo na trg, nakrmijo golobe in nato spet odidejo, ne da bi si kaj posebej zapomnili. Ne bo prišla, sem se že vdajal, nikoli več je ne bo.

In ko je bila potem spet z mano in sva se že peljala v sončen popoldan proti morju, trenutkov z njo še nisem mogel povsem doumeti. Ko sem jo zagledal in je prihajala proti meni čez trg, je bil njen korak sproščen, ko da so se ji noge spočile na kakšnem travniku, z nasmeškom se mi je zazrla v obraz in rekla. »Danes me lahko odpelješ kam daleč.« Še dolgo sem se čudil, da sem jo v tistem trenutku lahko vprašal. »Tudi do morja?« Še se je

smehljala, ko je vidno prikimala. Skozi moje možgane pa je pobliskalo še eno vprašanje. »Lahko tudi čez soboto in nedeljo?« Znova je brez odlašanja prikimala. Šele tedaj sem znova začel dojemati šume in vonjave trga.

»Se ti ne zdi, da voziš prehitro?« je vprašala.

»Meni pa se zdi, da vozim prepočasi,« sem odgovoril in ji stisnil prste. Kako sem si zaželel, da bi kar najhitreje pozabil na dneve, ki sem jih preživel od najinega prejšnjega srečanja. Kar naprej sem se med vožnjo dotikal njenega telesa, ko da se želim nazadnje le prepričati, da zares sedi z mano, lovil sem njen vonj, s katerim je zmerom takoj napolnila prostor, v katerem sva se znašla sama.

»Čakal sem te vsak četrtek,« sem rekel.

Samo na pol se je z obrazom obrnila k meni, a mi ni odgovorila.

Cesta naju je vse hitreje približevala morju. Čas, ki se mi je še dan poprej neusmiljeno vlekel v neskončnost, je zdaj nenadoma prehiteval samega sebe. Pred nama je vsa sobota in skoro vsa nedelja, sem se predajal razkošju, še zmerom pa sem se bal, da bi se mojega razpoloženja polastila minljivost in si bom sam pokvaril tudi ta dneva. Nenadoma me je celo obšla misel, prišla je, da se bo dokončno poslovila.

»Medtem sem se preselila.«

To je povedala tako preprosto in znenada, da tega najprej sploh nisem vzel kot presenečenje. Rekel sem si, glej, na to sploh nisem pomislil, da bi se lahko preselila, potem pa sem začel njeno sporočilo v sebi nagonsko povezovati z mislijo, ki me je trenutek prej obsedla: zares se pelje z mano v slovo. V dneh, ko se nisva videla, sem vsaj še dvakrat korakal po cesti k njenemu prejšnjemu stanovanju, z upanjem seveda, da bi jo srečal, a sem se vsakokrat ustavil že dosti prej in se vrnil v še večjo pobitost. Zazdelo se mi je, ko da čaka na kakšno moje vprašanje, je novo stanovanje bolj sončno, je pred hišo kaj dvorišča ali vrta, vendar me je nekaj stisnilo v grlu, ko da sem začel naglo brskati po svojem spominu, ne da bi se zavedal, kaj iščem.

Po dolgih trenutkih molka je tiho rekla.

»Bala sem se že, da me boš vprašal za novi naslov.«

Ko da sem končno odkril, kaj iščem, sem glasno rekel:

»Nikoli več te ne bom vprašal.«

Kar se je zgodilo potem, si najbrž nikoli ne bom znal razložiti. Začutil sem, kako mi je začela stiskati roko, in ko sem se ozrl k njej, so se ji oči svetlikale, ko da so se ji orosile s solzami, in še bolj sem se začudil, ko tega ni skušala skriti pred mano. Potem sva se oba zagledala v cesto in molčala. Pomislil sem, na svetu ni ničesar, kar bi si lahko en sam človek razložil do kraja. Premagoval sem se, da bi me v tistem trenutku vendarle ne obsedla ta želja, delal bi pokoro do smrti.

Izognila sva se Portorožu in se odpeljala do Pirana. Pogovarjala sva se veliko več kot na začetku poti, vendar so se vse najine misli sproščale v besede, ki bi jih bilo mogoče naglas izgovoriti za vsako mizo. Nekajkrat sva se celo poklicala po imenih, ko da se pripravljava na kakšno otroško igro. V nekem trenutku je s takim navdušenjem pokazala na drevesa ob

cesti, da sem samo čakal, kdaj bo zaprosila, naj ustavim. In ko sem v Piranu zapeljal na parkirni prostor, si je zaželela, da greva najprej peš do obale, šele potem lahko povprašam za prostor v hotelu.

Bilo je že daleč v septembru in so iz mesta že odšli poletni turisti, zdaj so prihajali tisti, ki so si želeli manj hrupa in vročine. Prehitevala me je v koraku, ko da kot otrok ne more skriti svoje neučakanosti. Že od daleč sva zaslišala, kako morje v enakomernih sunkih udarja ob skale, čeprav sicer nisva čutila močnejšega vetra. Najbrž so se valovi rodili že kje daleč na odprtem morju. Molče sva stopala po pomolu in vsak po svoje s pogledi begala po morju in si iskala ladje. Za trenutek mi je bilo, ko da sem se vrnil iz izgnanstva.

Nenadoma se je obrnila k meni in rekla:

»Počakala te bom tu.«

Ker se ji je zazdelo, da se obotavljam, se mi je še enkrat nasmehnila in ko da je proseče premaknila glavo. Naglo sem odšel proti hotelu in jo pustil samo. Ko sem uredil glede najinega bivanja, sem pohitel nazaj na obalo. Našel sem jo, kako je sama sedela na klopi in zamaknjeno prisluškovala valovanju morju. Vse do zadnje daljave ni bilo videti nobene ladje. A ko sem se okrenil na levo stran, sem čisto na koncu pomola zagledal mornarja v beli obleki, a si nisem mogel zanesljivo potrditi, zre v morje ali na kopno. Zazdelo se mi je, da me je slišala, ko sem se ji približal, potem pa se je nepričakovano zdrznila.

»Skoro si me prestrašil, tako si prišel tiho.«

Sedel sem k njej in v molku, ki je kljub izgovorjenim besedam še trajal, me je obšel nesmisel: kako dolgo mora človek sedeti na obali, da ga morje naposled prizna, se mu približa in mu zmoči noge. Če se sam vrne vanj, ga morje izvrže. A če se nikoli ne vrne v morje, sploh ni živel. A že sem se spet zbral, se pognal kot iz valov in sem v nasmešku rekel. »Našel sem sobo. Upam, da boš zadovoljna.«

Pričakoval sem, da me bo vsaj vprašala, »ima soba okno na morje?« A je čez čas rekla le: »Že dolgo nisem sedela ob morju.« Po kratkem premolku je še dodala: »Če pomislim na svoje življenje, ne morem verjeti, da si me pripeljal sem . . . da si z mano . . .«

Popoldne sva se znova dolgo sprehajala ob obali, da sva čutila rahlo utrujenost v nogah, ko sva se vračala v hotel. Pomislil sem, z vsakim korakom bolj in bolj odhajava od mesta, kjer sva se prvič približala morju. Ni želela, da bi počakala na ladjo, ki je tedaj prihajala v pristanišče. Vso pot sva se pogovarjala, a v najinem pogovoru ni bilo nič zapomnljivega, ko da nama je morje sproti odnašalo vse, nenehno je s svojimi valovi spreminjalo tudi najine oblike in vsak najin naslednji trenutek še malo ni bil podoben prejšnjemu.

Na večer sva bila začudena, da se je jedilnica vendarle do dobre polovice napolnila z gosti, ko da so se čez dan skrivali v hotelskih sobah ali se s čolni odpeljali na bližnje samotne otoke. Nisem odmaknil oči z nje, ko mi je sedla nasproti. Kot mornar sem se po dolgi vožnji vrnil v pristanišče in je tu pred mano vse, kar sem si v samotnih in viharnih nočeh izsanjal

na morju. A čudno, še zmerom mi je bilo, ko da nimam nobene pravice, da bi ji legel k nogam.

»Ko da se ti nekaj svetlika na desnem licu,« sem rekel. Na tihem sem upal, da bo vzela moje besede kot izpoved, da sem vse bolj navzoč.

S prsti se je narahlo dotaknila svojega lica, pa pogledala, če je na njem res ostala kakšna sled. Ko da ni odkrila kaj posebnega, je kretljivo ponovila, narahlo podrsala s kazalcem po desnem licu, nato pa prst približala ustnicam, ko je v nasmešku odgovorila.

»Mogoče je bila morska kaplja, ki se mi je posušila na licu.«

Nenadoma mi je začela pripovedovati, kako se je nekoč davno peljala s čolnom po morju in so jo spotoma začeli loviti vse višji valovi, da ji morske kaplje niso oškropile samo lica, temveč vse telo, bila je mokra do kože. Bil sem nadvse zadovoljen, da sem jo lahko le gledal in poslušal, naj mi pripoveduje še dolgo, sem si na tihem ponavljal, potem bom morebiti z očmi le prehodil ves njen obraz. Ne bom si zapomnil njene zgodbe, a vedel bom za vselej, da so na njenem drobnem obrazu izrisane ustnice in svetle oči, ki so najbolj njene, kadar so zamišljene. In če mi bo pripovedovala do jutra, bom na njenem obrazu odkril še kakšno novo razmerje med čelom in obrvmi in med vratom ter ustnicami.

Obenem se me je polaščal čuden nemir: kot jo gledam pred sabo, je le neka moja davna, poosebljena želja, zaživela bo zame le za nekaj trenutkov, nato pa znova potonila v nedosegljivost. V tistih trenutkih sem jo — kot že dolgo ne — doživljal kot žensko, ki bi ji lahko podaril vso zemeljsko slavo in vse, kar še ni bilo žrtvovanega na mojem telesu. Hkrati pa sem čutil tudi njeno človeško bližino, ki sem jo nenadoma znova odkrival, potem ko je v meni že zadišalo po smrti in sem se že skoro sprijaznil s tem, da se nikoli več ne bom znebil okusa po pepelu. Zdaj pa je migotala pred mano kot bitje, ki si prav tako še želi živeti, s svojim živim premikanjem me vabi, izziva, ponuja, se mi razdaja, me zapeljuje, me očiščuje. Četudi so minljivi, so zdaj dolgi trenutki mojega življenja.

»Pavel . . . Pojdiva po večerji še malo skozi mesto.«

Nisem bil pripravljen na to njeno željo. Vznemirjen sem čakal, kdaj bova odšla iz restavracije, čeprav sem med njenim pripovedovanjem pozabil na ljudi, ki so sedeli z nama. V tistih trenutkih me je šumenje in tiho govorjenje hotelskih gostov zapeljevalo v razpoloženje, ko bi bil celo pripravljen na kakšno dogodivščino z njimi.

»Ti ni prav?«

Zazrla se je vame kot dekle, ki si po prvem plesu še ne želi domov. Nasmehnil sem se in kazal velikodušnost, a ne vem, če se mi je to povsem posrečilo.

Nekaj poti sva prehodila še ob obali. Morje se je nekoliko umirilo in v njegovih daljavah so se prižigale luči ribiških ladij. Z vsem telesom se mi je obešala na roko, tako da sem razločno čutil, kako se ji noge premikajo v korak. Kadar se je ozrla navzgor k meni, se ji je vrat podaljšal in sem si vsakokrat znova zaželel, da bi ga ji poljubil. Obmolknila sva, se še za hip

ustavila, ko da nama je žal, da zapuščava tiho nočno obalo, nato pa sva zavila po mestni ulici.

Kadar se je Katarina ustavila pred razsvetljeno izložbo, sem si v očeh nemudoma začel sestavljati obrise njene postave ali pa mi je nato iz zabrisanosti prihajala naproti drugačna, kot bi jo bil lahko še trenutek prej opisal. Nenadoma sem jo doživljal tudi v neresničnosti. Pomislil sem, zapomniti si moram tudi to njeno podobo, ki je doslej še nisem poznal, ne da bi me preganjal tragični občutek, da bo ostalo še neskončno veliko podob, ki mi jih življenje nikoli ne bo razkrilo.

Pred velikimi vežnimi vrati sva zagledala fanta in dekle, objemala sta se in poljubovala in se nista niti za trenutek zmenila za mimoidoče. Začutil sem, kako je Katarini zastal korak, zmedeno se je ozrla okrog sebe, ko da čaka na kakšno nenavadno besedo iz mojih ust, toda že so naju potegnili dalje novi prizori, ulica je živela svoj šumni večer. Nasproti so nama prišli dobro razpoloženi moški in ženske v temnih večernih oblekah, gledala sva jih, kako so v smehu in hrupu stopili v gostišče. Katarina se je znova ustavila in jih gledala kot otrok s podeželja, ki je prišel na izlet v mesto.

»Najbrž kaj praznujejo,« je dahnila. »Morebiti rojstni dan . . . obletnico poroke . . . Kaj misliš . . .«

Povlekel sem jo dalje, ko da sem si nenadoma tudi sam zaželel, da bi prehodila vse mestne ulice. Čez čas sva celo smeje ugotovila, da hitiva, ko da se nama mudi, pa sva se znova ustavila in nekaj trenutkov kar tako doživljala večerno ulico. Čeprav sva bila že precej daleč od obale, sva v nosnicah še čutila vonj po morju. Od nekod je priletel osamljen galeb, tiho zakrožil nad strehami, nato pa se v padcu vrnil v morje. Ko sva se znova premaknila, sva skozi odprto prizemno okno zagledala, kako sedijo pri sobotni večerji, zbrala se je vsa družina, kot sva lahko na hitro preletela njihove obraze. Pravkar so zaverovani gledali v najmlajšega pri mizi, morebiti vnuka, sva pomislila, zdelo se nama je, ko da nekaj deklamira. Na pol v temi je za njimi pri vratih slonel moški z bledim obrazom in s kratko prstriženo brado.

Šla sva dalje, mimo slaščičarne, kjer so v lučeh in ob glasbi posedali mladi gostje in se razpoloženi pitali s slaščicami. Katarina je za trenutek postala, in ko sva potem krenila dalje, je tiho rekla: »Veš, zazdelo se mi je, ko da črnolaso dekle poznam.« Videl sem črnolaso dekle, a pomislil sem nanjo šele, ko jo je Katarina začela iskati v svojem spominu. Je bila v mojem spominu podobna ženski, ki jo je vsako jutro na dvorišču čakal avto? A že se je tik pred nama ustavil bel fiat z znamenjem rdečega križa. Naglo je izstopil krepak moški, pograbil še torbico, zaloputnil vrata, pa pohitel skozi bližnja vrata v hišo.

Zašla sva tudi do cerkve in se zagledala na razsvetljeno mesto, ki je postajalo vse tiše, upehali so se tudi že avtomobilisti. Nisem mogel verjeti, a odkrival sem, kako se Katarina kljub dolgi hoji še ni utrudila. Imel sem celo prijeten občutek, da se njeno razbohoteno razpoloženje še utrjuje, v njenem nasmešku je bilo vse več znamenj, da si želi biti z mano. Ko sva

se oba zazrla v visoki cerkveni stolp, me je obšlo, da je v njenih očeh tudi manj skrivnosti.

»Veš, da sem ta hip spet pomislil na stari mestni stolp, ki stoji na robu trga, kjer sva se srečavala . . . «

Pogledala me je, ko da si ne upa ničesar reči.

»Ne vem, a videl se mi je, ko da je poševen.«

Zdaj je še za hip pomislila in rekla:

»Glej, meni tudi.«

Ko sva se vračala v hotel, sva na koncu ulice srečala moškega, ki se je pijano naslanjal na obcestno svetilko. Ob njem je stalo dekletce, z eno roko si je brisalo solze, z drugo je vleklo moškega za rokav in prosilo, »ati, pojdiva domov, takoj pojdiva domov.« Moški pa je le pijano zamahoval z roko, ko da odganja nadležne muhe, in je z drugo roko še krepkeje objemal kandelaber. Ko ju je Katarina ogovorila, sta se moški in dekletce hkrati zagledala vanjo. Ko da jo je moški prepoznal, je upogljivo sklonil glavo, se odsunil od stebra in pijano zakolovratil dalje po cesti. Dekletce je steklo za njim in ga lovilo za roko, hkrati pa se je še oziralo h Katarini. Oči dekletca potem dolgo v večer nisem mogel pozabiti.

A bolj sem se bal za Katarino, da se ne bi več rešila iz tega prizora. Morebiti pa je tisti večer že preizkusila samo sebe, kje so zanjo nastavljene zanke in pasti, kar je prepoznala, je zdaj zares njeno. Čutil sem, kako bi bila vsaka moja beseda, ki bi jo izgovoril o neznanem moškem in dekletcu in tudi o našem življenju odveč, in pravzaprav sem se kot še nikoli doslej razveselil tega spoznanja. Morebiti bom odslej vendarle lahko živel, ne da bi se venomer spraševal o življenju ter razsojal o človekovih dejanjih in ravnanjih. In vse bolj sem bil prepričan, da se je zavestno odločila za ta dolgi sprehod skozi mesto. Potem ko si človek z ničimer več ne prizanaša, začuti še kaj lepote zase.

Ko sva potem tiho obležala v postelji, sva zmedeno utihnili in prisluškovala drug drugemu, ko da še ne moreva dojeti, da se spet dotikava. Morebiti sva se še hranila s šumi, ki so prihajali za nama s ceste, ali z morskimi valovi, ki so že tisoč let udarjali ob obalo. Nisem mogel verjeti, da čutim nekaj, kar se mi je tako dolgo izmikalo, po čemer sem se nenehno spraševal. Še pred nekaj dnevi so se mi misli trgale kot preperele vrvice, a zdaj ne bom umrl z neizmerjenim telesom. In spoznal sem še, da so najini trenutki zdaj napolnjeni z izkušnjami, ki so daljše od vzdihov olajšanja.

Bilo mi je, ko da jo čutim samo iz tistega dne. Kar je bilo pred tem dnem, je bila le čudna izpoved, kar bo za tem dnem, bova brez strahu imela za prazne upe. A ko da mi je nenadoma bilo dano, da hipnosti trenutkov, ki sem jih doživljal, raztegujem v vseobsežnost. Vsak moj dotik mi je vračala z novo vznemirjenostjo, v vsakem njenem najmanjšem dejanju je bilo tudi sprejemanje. Nenadoma sem jo počasi razkril in je njeno golo telo obležalo v svetlobi, ki so jo dajale svetilke pred hotelom. Ni zaprla oči, a se tudi ni takoj ozrla k meni. Drobne prsi so se ji komaj vidno dvigale v dihanju. Čutil sem, kako v tisti uri nikakor ne bi mogel razstaviti njene podobe, in sem se zbal, da je ne bom mogel zaobjeti. Ko da se je zavedala,

da ni v nobeni nevarnosti, je v nasmešku obrnila glavo k meni. Tedaj sem se dvignil, se s poljubom dotaknil njenih gležnjev, nato pa z ustnicami drsel navzgor po njenem telesu, čutil sem, kako ji je drhtela koža, tudi mimo njenih ustnic in sem se ustavil šele v njenih laseh. Potem sem se od tam spet vračal, toda izbral sem si novo smer njenega telesa, zašel spotoma z ustnicami na levo in nato še na njeno desno iztegnjeno roko, dokler ji naposled nisem z obrazom obležal pri nogah. Po dolgem trenutku sem se znova dvignil nad njo in se zatem z neponovljive višine z vsem telesom spuščal na njenega, a ne da bi na koncu obležal na njem s svojo težo, le lebdel sem nad njo, tako da sta se dotikali le povrhnjici najine kože, a vse bolj sem čutil, kako me neustavljivo vleče v njeno globino. Pozabljal sem na vse, neopazno sem se levil.

Noč sva preživela med čudno neutopljivo budnostjo in kratkimi sunki spanja. A zdelo se mi je, da se vsakokrat po kratkem spancu najdeva na drugem mestu, obnašala sva se, ko da sva se zaželela že v trenutkih, ki sva jih preživela v spanju. Uganila sva drug drugemu kretnje, preden sva se do kraja prebudila. Dvignil sem si jo v naročje, da se mi je lahko ovila z rokami okrog vratu, nato pa sva se v mehkem klobčiču prevrnila iz enega sna v drugega. Zdelo se mi je, da vso noč iz hotela odhajajo razigrani gostje, si pri izhodu še enkrat nazdravljajo z najbolj krhkimi kozarci in ko da nenehno nekoga kličejo. Vsa svetloba se je zgnetla v svetlo kroglo in se je kar naprej valila proti nama. Vse bolj sem čutil, kako se mi tudi v spanju ni umaknila, in pomislil sem, v postelji si je za svoje telo izgrebla jamico, pa si želi, da bi ga ji vsaj do jutra izvlekel iz nje. Nekajkrat me je lovila z roko, ko da se je splašila, da je le molila sredi brezumnih misli.

Bil je že dan, ko sva se znova prebudila. Ko da sva se oba hkrati zbala, da bi nama vse odnesla neresnična noč, sva se divje oklenila drug drugega in se nisva več ločila vse do zadnjega novega trenutka, ko sta nama telesi utrujeni obležali in je v pozen dopoldan še trajala netežnost, kakršne do tedaj še nisem poznal. Povrnila sva si vse, kar sva imela na tisti dan za nedosegljivo. Odvzela sva si vse, kar ni bilo iz življenja.

A ko sva se oblačila, umivala, je v meni vse doživeto in doseženo dobivalo nove odtenke, čeprav ni bilo mogoče ničesar več spremeniti, kot v omotici sva tavalala od predmeta do predmeta, ki so jih nanosili v hotelsko sobo. Občutek potešenosti mi je sicer omamljal misli, a že so se rojevale nove radovednosti in pričakovanja. Glasovi, ki sem jih zdaj slišal z ulice ali s hodnika, kjer so se oglašale sobarice, so bili drugačni kot prejšnji večer, ne da bi si to mogel ali sploh hotel razložiti. Veselil sem se tega, da sem jo gledal, kako se je oblačila, jemala v roke nogavice, bluzo, krilo, odpirala svojo torbico in kako se je nekoliko razjezila, ker si ni mogla urediti frizure.

Ko sva blizu opoldneva spet zašla na mestne ulice, je na njih ostalo le malo tistega, kar se nama je ponujalo na večer, ko sva se sprehajala po njih. Gostišča so bila prazna, natararji so na novo pregrinjali mize. Nasproti nama je prihitel gasilec v paradni uniformi, sicer pa je bilo na ulicah le malo ljudi, ko da še niso prišli iz svojih sob ali pa že vsi sedijo na obali in zrejo v morje. Vendar nisem imel občutka, da Katarina ne hodi z mano po

ulici, slišal sem njene korake in govorico, pogledoval sem ji od strani v obraz in lovil njene oči, lahko sem se je tudi dotaknil. Vseeno pa še nisem bil trdno prepričan, da bo tudi naslednji četrtek prišla na trg.

(Iz romana *Trenutki in leta*)

Taras
Kermauner

Zadnje srečanje

Sreda, enajsti junij. Dan, ki zame še pred kratkim ni prenašal nobenega pomena, prazen, eden mnogih razvlečenega človeškega življenja. Včeraj in za naprej se je čas v tem dnevu bliskovito napolnil, nenadejano osmisli: pomnik črne smrti. Je poleg rojstva res smrt najtrdnješa vsebina časa?

V sredo, včeraj, je umrl moj oče.

Prvo vprašanje, zalučano samemu sebi: sem pošast, ker ravnam, kot da se nič, prav nič pomenljivega ni zgodilo? Ker pišem, ker delam svoj vsakdanji šiht? Ker ne tožim, ne potihoma, ne na glas? Ker ne čustvujem, tenko, plemenito, prizadet? Ker ne tolažim drugih? Ne sebe? Ker sem uro po smrti odšel sèm, nazaj, v Špik, v svojo trajno samoto, kjer bom počakal, deloven, do ure pogreba? Je edino prav, da živim svoje življenje naprej, kot sem ga doslej, ker smrt ne sme imeti moči nad živim, in smrti ni, če ji ne priznam, po svoji volji, mesta v svojem srcu? Ali pa je smrt najlepši dar med darovi, in mi je oče z njo prepustil več kot s čimer koli doslej: ker me je osvobodil sebe, svojega bremena, svoje mučne navzočnosti, svojega, četudi nehotenega, zaslužnjanja? Ker od tega hipa nisem več sin, ne več otrok, nimam več staršev? Ker sem se navsezadnje znašel sam, sam iz sebe v tej pustinji sveta?

Ta hip sem, kot je pri skrbnih pisateljih v navadi, pomislil, nadzor ne lenari, ali nisem iste besedice uporabil dvakrat v preveč neposredni soseščini in ali sem se izrazil dovolj krepko, izvirno. Očetova smrt ni zasenčila vseh drugih interesov. Pozornost do oblike ostaja. Je takšno moje početje primerno? Ne opozarja na otrdelost srca, na premoč volje, na poraz čustva? Na nestvor, ki je zlorabil bližnje, sam sebe, prečudežni, samostojni svet v ponižen predmet lastnega opravka: opazovanja, premišljevanja, razčlenjevanja, upodabljanja, pisanja?

Četrto stoletje bo tega, kar me je presenetil in me prepričeval nekdanji prijatelj Balant, tedaj genialno obetajoč filozof, po svoje, kot avtonomnega čudaka, sem ga tudi občudoval, četudi sem ga, po drugi strani, kot meščan, ironiziral. Pravil mi je, moralno ogorčen, ko sva si bila ogledala film *Rdeči čeveljčki*: prvo je vsebina, drugo in odvisno oblika. Prepričan marksist je trdil: oblika ni bistvena, povsem se mora, če naj ne bo zločinska, podrediti človeškemu, človeško pa je zmerom zgolj vsebinsko, čustveno, medosebno,